

„Ve vládě s komunisty nebudeme mít žádný vliv“

Deníkové záznamy profesora Zdeňka Pešky z let 1945–1948

PETR KOURA – VÍTĚZSLAV SOMMER

Únorové události roku 1948 patří ke klíčovým okamžikům našich moderních dějin. Neobvyklý pohled nejen na ně, ale i na českou předúnorovou politiku nabízí dokument, který byl po dlouhá léta uložen ve spisech Státní bezpečnosti. Jedná se o deník, který si v letech 1945–1948 vedl sociálně demokratický politik a specialista na ústavní právo profesor Zdeněk Peška (1900–1970). Když jej příslušníci komunistické tajné policie v listopadu 1948 zatýkali, zabavili mu i tyto deníkové záznamy a pečlivě je analyzovali. O jeden a půl roku později byl profesor Peška obžalován v procesu s dr. Miladou Horákovou z velezrady a vyzvědačství. Jeden z důkazů, který byl proti němu použit, byl právě tento deník.

Skutečnost, že profesor Peška nepatří dnes k příliš známým postavám českých moderních dějin, svědčí mimo jiné o tom, jak se komunistickému režimu podařilo tohoto vynikajícího právníka dokonale vymazat z historické paměti. Zdeněk Peška se narodil 9. května 1900 v Praze. Po maturitě začal studovat právo na Karlově univerzitě a též ve Štrasburku, v Paříži a Londýně. Již ve 21 letech vydal první knihu o sociální práci českého studentstva, ve 26 letech byl jmenován docentem a ve 34 letech řádným profesorem na Právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Jeho hlavním odborným zájmem bylo československé ústavní právo – v roce 1935 k tomuto tématu publikoval rozsáhlou dvoudílnou práci *Československá ústava a zákony s ní související*. Zabýval se též otázkou národnostních menšin, psal vysokoškolské učebnice (pětidílné *Základy všeobecné státovědy*) a zajímal se o politickou filozofii a ústavní systém USA. Během studií vstoupil do mládežnické organizace národně demokratické strany, ale později přešel

do sociální demokracie, kde se stal předsedou Sdružení sociálně demokratických právníků.¹

Po vzniku samostatného Slovenského státu odešel Peška nejprve do Brna a posléze do Prahy, kde začal přednášet na právnické fakultě. Záhy se zapojil do odbojového hnutí prostřednictvím historika a archiváře Vladimíra Klecandy, který ve 30. letech též vyučoval na bratislavské univerzitě. Nyní Klecanda působil jako tajemník ilegální organizace Politické ústředí (PÚ), jež sdružovala vrcholné představitele pěti prvorepublikových demokratických politických stran. Zdeněk Peška se stal členem právní komise PÚ, v níž v té době zasedali i významný představitel odbojové organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ) dr. Karel Bondy nebo právnička Milada Horáková. Tato komise vypracovala návrh, jakým způsobem by mělo dojít po skončení války z právního hlediska k obnovení Československé republiky a jejich ústavních orgánů. Tento elaborát nesl profesor Peška 14. prosince 1939 do bytu k Vladimíru Klecandovi,

¹⁾ KLÍMA, Vlastimil: K historii domácího odboje za druhé světové války. In: *Z počátků odboje*. Praha, Naše vojsko 1969, s. 153.

Profesor Zdeněk Peška po zatčení Státní bezpečností.

Zdroj: ABS

aniž tušil, že jeho odbojová činnost je již prozrazena a jeho byt je hlídán gestapem. Zdeněk Peška tak byl zatčen a jen samotný obsah jeho aktovky jej usvědčoval z velezrádného počínání vůči Velkoněmecké říši.² Takže zatímco Klecandovi se později podařilo z protektorátu uprchnout, Peška byl německým lidovým soudem odsouzen k patnácti letům a téměř celou válku strávil v nacistických věznicích.

Hned několik měsíců po osvobození začal profesor Peška pracovat na nové ústavě osvobozené republiky - účastnil se různých politických jednání a začal přednášet na pražské právnické fakultě. Od začátku července 1945 si začal vést deníkové záznamy, které zobrazují jeho tehdejší politickou aktivitu. Na podzim 1945 byl zvolen poslancem Prozatímního národního shromáždění, kde se též věnoval ústavním záležitostem. Zároveň publikoval v sociálně demokratických periodikách a v nezávislých časopisech (legionářské *Národní osvobození*) nejen odborné právnické stati, ale i politické komentáře. Jeho aktivita byla zjevně trnem v oku komunistům, kteří se naopak co nejvíce snažili práci na poválečné ústavě pozdržet. A evidentně jim vadil i z jiných důvodů - profesor Peška se i v poválečném nadšení pro různá nestandardní řešení snažil hájit demokratické právní principy.

To se projevilo kupříkladu na schůzi vedení Národní fronty 25. ledna 1946, která měla projednávat záležitosti spojené s prvními poválečnými parlamentními volbami. Komunisté, zastoupení Gottwaldem, Slánským, Noskem a Širokým, zde požadovali, aby ve vol-

bách nesměli hlasovat lidé, proti kterým bylo zahájeno trestní řízení podle tzv. malého dekretu. Zdeněk Peška proti tomu ostře vystoupil s tím, že *není možné, aby již pouhé zahájení vyšetřování znamenalo ztrátu volebního práva*.³ V následující debatě pak zazněl mimo jiné argument, že trestní oznámení by mohlo být podáno na tisíce lidí, kteří by pak podle komunistického návrhu nemohli volit.

Samotnému Peškovi se ovšem volby v květnu 1946 staly osudné. Kandidoval na Táborsku na 3. místě kandidátky a kvůli malému volebnímu zisku sociální demokracie nebyl zvolen. Jelikož jej vedení strany nenominovalo ani ve 2. skrutiniu, jeden z největších tehdejších ústavních odborníků se do Ústavodárného národního shromáždění nedostal. V Peškových deníkových záznamech se mimo jiné dočteme, že to bylo způsobeno odporem komunistů vůči jeho osobě (zápis z 15. listopadu 1946). I když vezmeme v potaz subjektivní zaujetí pisatele, nezdá se tato úvaha zcela nereálná, neboť sociálně demokratická strana byla v té době „prošpikována“ tajnými členy KSČ i jejich skrytými sympatizanty.⁴ V Peškových deníkových záznamech je patrné určité zklamání a hořkost z jeho volebního neúspěchu - nezdá se ovšem, že by to bylo způsobeno touhou po poslaneckém mandátu. Peška byl spíše deprimován skutečností, že při vzniku nové ústavy budou asistovat lidé, kteří této problematice zdaleka nerozumí tak jako on. Po prohraných volbách publikoval Peška několik kritických textů vůči tehdejšímu vedení sociálně demokratické strany - což mu

²⁾ *Tamtéž.*

³⁾ Cit. dle PEHR, Michal: *Československá strana lidová 1945–1946. Ústav pro soudobé dějiny*, Praha 2003, s. 88.

⁴⁾ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno, Doplňěk 1997, s. 14–15.

vysloužilo u některých spolustraníků obvinění z nedostatku loajality. Stále se věnoval práci na nové ústavě – zasazoval se mimo jiné o přizvání ústavních expertů k poslaneckému jednání, což narazilo na odpor ze strany komunistů.

Rostoucímu vlivu KSČ se Peška snažil čelit i v jiných případech – například při projednávání tiskového zákona se zasazoval o omezení pravomocí ministerstva informací, které tehdy řídil komunist Václav Kopecký. Na podzim 1947 pak na Pešku ostře zaútočilo komunistické *Rudé právo* článkem *Kdo zdržuje ústavu*, který reagoval na text, podepsaný šifrou -r-, v deníku *Národní osvobození*. Komunistický deník připisoval autorství tohoto textu právě Peškov: *Asi příliš nechybíme, hádáme-li, že za těmito výpady stojí prof. Zdeněk Peška, který se ještě pořád nedovede smířit s tím, že nebyl zvolen do Ústavodárného Národního shromáždění. Na neukojené ješitnosti prof. Pešky příliš nezáleží; záleží však na tom, aby bylo jasno v otázce nové ústavy. Takovými řečmi o postranních otázkách, jakými oplývají výpady prof. Pešky a jeho anonymního spojence, se věc ovšem jenom ještě více zatemňuje. K rozřešení základního problému, totiž ústavy lidové demokracie, se tím nepřispěje ani v nejmenším.*⁵ Nelze se tedy divit, že únor 1948 nepřijal Zdeněk Peška, na rozdíl od některých levicových sociálních demokratů, nikterak nadšeně.

„PANE OBŽALOVANÝ, VE VAŠEM DENÍKU JE...“

V květnu 1948 se Zdeněk Peška účastnil oslavy 70. narozenin prezidentova staršího bratra a sociálně demokratického funkcionáře Vojty Beneše. Z debat o politické situaci se zde mezi sociálními demokraty, kteří nesouhlasili s chystaným sloučením s komunisty, zrodila myšlenka scházet se pravidelně. Při třetí schůzce byl takto ustanoven Ústřední výbor nezávislé sociální demokracie, jehož členem se stal i Zdeněk Peška. Ten začal na výzvu Vojty Beneše pracovat na ideovém programu této skupiny, který byl schválen na přelomu srpna a září 1948 a mimo jiné požadoval, aby byly zrušeny nejen akční výbory (*škodlivé sbory samozvanců*), ale i veškeré zákonodárství po 25. únoru a aby byly vypsány nové svobodné volby.⁶ Skupina vydala též několik ilegálních letáků. V září 1948 se pak Zdeněk Peška a Vojta Beneš sešli na faře ve Víně se zástupci národních socialistů (Milada Horáková a Josef Nestával) a lidovců (Vojtěch Janděčka). Peška zde společně s Horákovou navrhoval vytvořit jakýsi zastřešující orgán,

Profesor Peška před Státním soudem jako člen údajného „záškodnického spiknutí Milada Horáková a spol.“

Zdroj: ČTK/Bohuslav Parbus

kteří by sdružoval zastoupená politická uskupení. To bylo ostatními účastníky odmítnuto, stejně jako další Peškův návrh na vydání společné programové deklarace.⁷ Někteří účastníci schůzky to považovali za nebezpečné, což se zanedlouho potvrdilo – v říjnu a listopadu byli členové Ústředního výboru nezávislé sociální demokracie pozatýkáni, s výjimkou Vojty Beneše, kterému se podařilo uprchnout na Západ.

Profesor Peška byl zatčen 18. listopadu 1948. Kdy a jak mu Státní bezpečnost zabavila jeho deníkové záznamy, bohužel nevíme. V protokolu o jeho zatčení se hovoří o zabaveném žlutém cestovním kufříku s *různými písemnostmi*,⁸ v záznamu o domovní prohlídce,

⁵ *Rudé právo*, 28. 9. 1947, s. 2.

⁶ *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), f. vyšetřovacích spisů, sign. V-2614/MV – vyšetřovací spis F. Harlas a kol.

⁷ Blíže viz např. KAPLAN, Karel: *Největší politický proces. „M. Horáková a spol.“* ÚSD, Praha 1995, s. 95.

⁸ ABS, f. vyšetřovacích spisů, sign. V-2614/MV – vyšetřovací spis F. Harlas a kol., 1. díl; zápis o zatčení Z. Pešky z 18. 11. 1948.

Vězeňské foto Zdeňka Pešky svědčí o strádání, kterému byl v komunistických věznicích vystaven. Zdroj: NA

konané za účelem pátrání po protistátním materiálu, byla pro změnu zabavena různá korespondence.⁹ Po zatčení byl Peška patrně podroben těžkému výslechu – jak jinak si totiž vyložit fakt, že osm dní po zadržení byl přemístěn do vězeňské nemocnice s přípisem *srdeční slabost s občasným bezvědomím. Nebezpečí života*.¹⁰ Z ošetřování byl propuštěn až 7. ledna 1949.

I přes tuto zdravotní příhodu se Peška dle dostupných dokumentů choval při vyšetřování poměrně statečně. *Profesor Peška během celého vyšetřování stavěl se k celé záležitosti zcela odmítavě, vše zapíral a choval se arogantně*, stojí v trestním oznámení podaném na Peška a jeho další sociálně demokratické kolegy.¹¹ Vyšetřovatelé StB již tehdy studovali Peškovy deníkové záznamy – v tzv. operativním podvazku je zachováno několik stránek strojopisných výpisů z tohoto deníku, zmínka o něm je i v již zmíněném trestním oznámení: *Smýšlení profesora Peška a jeho postoj k dnešním státoprávním poměrům jest plně charakterizován a proveden průkazným materiálem, který byl u jmenovaného při domovní prohlídce nalezen*.¹² Státní bezpečnost chtěla z této skupiny vytvořit politický proces, pracovníě nazývaný „Peška a spol.“ Nakonec ale dva nejdůležitější obžalované – Zdeňka Peška a Vojtěcha Dundra – zařadila do procesu s dr. Miladou Horákovou.

Oba měli v údajném „záškodnickém spiknutí“ reprezentovat antifierlingerovské sociální demokraty. Zdeněk Peška byl vyslýchán Státním soudem v pátý den procesu 4. června 1950 a prokurátoři při této příležitosti citovali i z jeho soukromého deníku. Prokurátor Juraj Vieska, který neopomněl zmínit, že kdy-

si navštěvoval na univerzitě Peškovy přednášky, se citací zápisu z 23. září 1945 snažil dehonestovat Peškovu odbojovou činnost za okupace.¹³ Jiným citátem, v němž Peška reprodukoval vyjádření nejmenovaného amerického žurnalisty, že únor 1948 proběhl bez sovětské asistence, se pak prokurátoři snažili vykreslit Peška jako člověka, který dobře pochopil „vůli pracujícího lidu“, ale svými poúnorovými politickými aktivitami se proti ní záměrně postavil. Zdeněk Peška si nakonec v „největším politickém procesu“ vyslechl rozsudek ve výši 25 let odnětí svobody. Trest si odpýkával ve věznicích v Ostravě, na Mírově a v Leopoldově, propuštěn byl na amnestii 10. května 1960.

V roce 1968 se profesor Peška zúčastnil diskusí o možnosti obnovy sociálně demokratické strany. Pokoušel se též o návrat na akademickou půdu, což mu bylo znemožněno. Zemřel 23. listopadu 1970 v Praze.

„MASY LIDÍ BYLY NEUSTÁLE CELKEM KLIDNÉ“

Zápisy profesora Pešky z let 1945–1948 tvoří dva rukopisně psané sešity, které jsou dnes uloženy ve vyšetřovacím svazku procesu s dr. Miladou Horákovou.¹⁴ Jedná se spíše o deníkové záznamy nežli o deník v pravém slova smyslu – pisatel se v nich neoddává osobním reflexím nebo vlastním postřehům, ale zaznamenává si, s kým se přes den setkal a o čem s ním hovořil. Při listování deníkem napadne čtenáře logicky otázka, zda se pisatel neobával svěřit své názory papíru, jelikož by proti němu mohly být použity (jako se tomu stalo v případě návrhu ústavního postupu v roce 1939). Přesto jsou tyto záznamy velice cenné a mohou se stát důležitým pramenem nejen pro poznání politického klimatu tzv. třetí republiky, ale i pro zmapování komunistické cesty k moci, završené únorem 1948.

Je nutné zdůraznit, že záznamy zdaleka nepokrývají celé období let 1945–1948 – autor si je psal nepravidelně, někdy i celé měsíce vynechal (např. leden až březen 1946, červenec až srpen 1946, říjen 1947 až únor 1948 a další). I v předkládané edici jsme vypustili některé pasáže, které nám nepřípadaly tak zajímavé. Kompletní verzi Peškova deníku hodláme zveřejnit na internetových stránkách Ústavu pro studium totalitních režimů.

Hlavním motivem, vinoucím se takřka celým deníkem, je zápas o novou československou poválečnou ústavu. Zdeněk Peška o ústavě několikrát hovořil s prezidentem Edvardem Benešem – záznamy o roz-

⁹⁾ *Tamtéž*; potvrzení o domovní prohlídce u Z. Pešky z 18. 11. 1948.

¹⁰⁾ *Tamtéž*; zápis o zatčení Z. Pešky z 18. 11. 1948, přiložený lístek z 26. 11. 1948.

¹¹⁾ *Tamtéž*.

¹²⁾ *Tamtéž*.

¹³⁾ Juraj Vieska citoval pasáž o údajně nepoctivém chování generálního tajemníka národně socialistické strany Vladimíra Krajiny po zatčení gestapem a připomenul, že Zdeněk Peška byl členem téže odbojové skupiny.

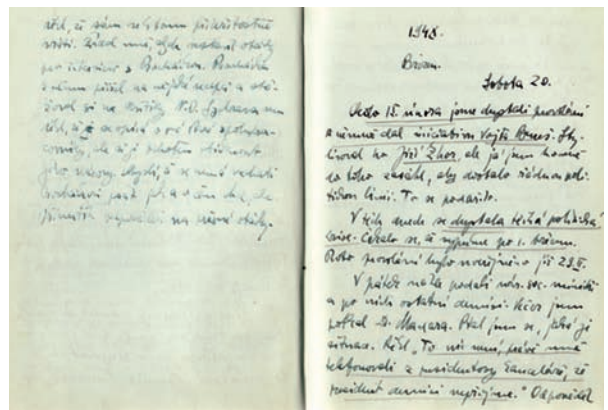
¹⁴⁾ ABS, f. vyšetřovacích spisů, sign. V-6301/MV. Za upozornění na tyto sešity, a tedy i za vznik tohoto textu, děkujeme PaedDr. Vladimíře Vaničkové.

hovorech s ním patří patrně k nejzajímavějším pasážím deníku. Zdá se, že demokratičtí politikové tehdy nepovažovali práci na ústavě za nejdůležitější – jak to bylo krátkozraké, se ukázalo právě v únoru 1948. Připomeňme, že nová komunistická ústava, vypracovaná již pár měsíců po komunistickém převratu, se stala důvodem odstoupení Edvarda Beneše z funkce prezidenta, jelikož tuto ústavu nechtěl podepsat.

Peška ve svých zápiscích též zachytil některé negativní stránky poválečného politického systému. Proklamované osvobození od nadvlády stranických sekretariátů (která byla podsouvána předákům politických stran zejména po mnichovské katastrofě) se v poválečném Československu příliš nekonalo. Dne 4. prosince 1946 si tak Peška do deníku poznamenal názory svého přítele Jana Jíny, jenž byl tehdy přednostou politické sekce Kanceláře prezidenta republiky: *Má dojem, že poslanci si netroufají zaujmout stanovisko k nějaké otázce, poněvadž nemají pokyn nebo souhlas svých sekretariátů.* Šokující pro Zdeňka Pešku bylo též zjištění, že v Praze na Hagiboru byl provozován utajený koncentrační tábor (zápis z 18. listopadu 1946).

Deníkovými záznamy profesora Pešky prochází řada osobností tehdejšího politického i společenského života. Sledování jejich osudů po únoru 1948 nám přišlo velmi zajímavé – mnozí z těchto lidí odešli do exilu nebo se stali obětí perzekuce ze strany komunistického režimu. Někteří z nich ovšem vstoupili do KSČ a v době, kdy byl profesor Peška souzen v rámci „největšího politického procesu“, zastávali vysoké státní či stranické funkce (např. František Tymeš, o kterém Peška podává svědectví, že 25. února 1948 byl *velmi skleslý a skoro plakal*). Právě proto jsme Peškovy deníkové záznamy opatřili poznámkovým aparátem, v němž jsme jednotlivé osobnosti identifikovali a stručně vylíčili jejich životní osudy. Domníváme se, že právě toto zasazení do širšího historického kontextu je smyslem a posláním historikovy práce a jen tímto způsobem má smysl vydávat a editovat historické prameny.

Vrcholem Peškových deníkových záznamů jsou zápisy z března 1948, ve kterých autor reflektoval únorové události v Československu. Z těchto záznamů již dýchá určitá opatrnost, neboť pisatel v té době začal vyvíjet aktivity vůči novému režimu. I přes jistou dávku autocenzury jsou tyto záznamy zajímavé. Zdeněk Peška byl totiž přítomen komunistickým manifestacím v pražských ulicích a zdaleka je nehodnotí tak, jak je později líčila komunistická historiografie: *Řeči komunistů byly velmi vehementní, ale dav byl celkem lhostejný, až na skupinu okolo balkonu Kinského paláce, odkud se mluvilo. [...] Náměstí bylo plné, ale lidé hubovali,*

Jedna ze stránek deníku profesora Zdeňka Pešky z let 1945–1948. Zdroj: ABS

že je pořád někam tahají. [...] Masy lidí byly neustále celkem klidné. Potlesk a skandované volání asi předem připraveno, omezeno na skupinu u řečnické tribuny.

Velice zajímavý je též Peškův popis jednání výkonného výboru sociálně demokratické strany 23. února 1948. Peška líčí, jak na účastníky jednání působily nátlakové akce, organizované komunisty: *Mezi jednáním došla zpráva, že sekretariát nár[odních] socialistů] obsazen. Mysleli jsme, že počátek státního převratu. Oddechli jsme si, když zpráva, že byl zase uvolněn. Mnozí obrátili a zuřivě pro komunisty...* Sám Peška se na jednání výkonného výboru postavil proti návrhům Zdeňka Fierlingera a Oldřicha Johna, aby sociální demokraté přijali návrhy Klementa Gottwalda a vstoupili do akčního výboru Národní fronty: *Já jsem se postavil rozhodně proti Johnovi: ve vládě s komunisty nebudeme mít žádný vliv. Už dnes snahy o diktaturu, jak teprve potom? Mnozí mluvili velmi statečně. Vedle poměrů v sociální demokracii glosuje Peška též postoje národních socialistů: M[ilada] H[oráková] řkala, že důvod[em] resignace nár[odních] socialistů] bylo vyvolání co nejdříve ve volby. V sobotu úmyslně nic nepodnikli, aby nedráždili komunisty (masová demonstrace proti dopolední demonstraci komunistů), a rozjeli se na venkov. V posledním deníkovém záznamu z 3. dubna 1948 již Peška neuvádí ani jména lidí, se kterými hovořil – zprávy o dění v prezidentské kanceláři označuje za sdělení od jistého „informátora“, i když se v kontextu předchozích záznamů zdá velice pravděpodobné, že se jednalo o Jana Jínu.*

Z deníkových záznamů profesora Pešky citoval několik málo vět již historik Karel Kaplan ve své knize *Pět kapitol o únoru*.¹⁵ Nyní předkládáme čtenářské veřejnosti jejich výběrovou komentovanou edici. Doufáme, že se stane zajímavým pramenem nejen pro historiky a badatele.¹⁶

¹⁵⁾ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*, s. 167, 360.

¹⁶⁾ Za spolupráci na této edici děkujeme Mgr. Patriku Virknerovi a PhDr. Josefu Tomešovi.

Edice deníkových záznamů profesora Zdeňka Pešky z let 1945-1948

Předkládané deníkové záznamy profesora Pešky byly edičně upraveny dle zásad platných pro vydávání novověkých historických pramenů. Pro lepší orientaci byla sjednocena forma datového zápisu – pisatel vždy nadepsal příslušný rok, měsíc a poté den, během něhož k deníkovému záznamu došlo. V předkládané edici jsme každý záznam opatřili plným datem včetně dne v týdnu, pokud byl pisatelem uveden. Některé záznamy jsou psány značně zkratkovitě, proto jsme některá slova (nejčastěji slovesa) dle smyslu věty doplnili – jsou psána v hranatých závorkách. Taktéž zkratky jsou rozepisovány v hranatých závorkách. Evidentní překlepy a gramatické chyby byly opraveny tak, aby neměnily původní smysl textu. V edici nejsou zobrazena hojná podtržení, která jsou nejspíše dílem vyšetřovatelů Státní bezpečnosti.

2. července 1945

Dnes schůzka presidia sociálně demokratických právníků v sekretariátu. Stylisace provolání. Pičman přinesl vlastní návrh, základem jednání můj. Někteří (Tobolka, Tábořský, Tržický¹⁾ menší změny. Na konec jsme všechno spojili. Dal [jsem] Krausovi² moje memorandum o Prozatímním Národním shromáždění.³ Smluvili jsme [se], že okolo 13. VII. [bude] v mém bytě porada o parlamentu a volbách, na kterou by přišel Fierlinger,⁴ někteří ministři a úředníci z ministerstev [a] Vilím.⁵ Včera i dnes jsem celé dopoledne s Vlastou⁶ rozepisoval toto memorandum. Zatím [jsem ho] dal Rálišovi,⁷ také pro Stránského,⁸ Krausovi také pro Šoltésze,⁹ Zdence pro Laušmana.¹⁰

Včera u mně Bušek,¹¹ později Ráliš. Oba pracují na návrhu vysoké školy politické.¹² Bušek už předložil spolu s Roučkem¹³ návrh. Oba počítají se mnou. S Buškem také o poměrech na pražské

- 1) Mínen nejspíše František Tržický (1903–1993), sociálně demokratický funkcionář a právník, za nacistické okupace vězněn, v letech 1945–1947 působil jako prokurátor Národního soudu. V roce 1950 donucen odejít ze státní služby, o 4 roky později zatčen a odsouzen k 25 letům vězení, propuštěn v roce 1962.
- 2) Mínen patrně sociální demokrat a právník František Kraus (1904–1949), který se specializoval na problematiku sociálního pojištění. V únoru 1948 vystupoval pro KSČ.
- 3) Jednokomorový zákonodárny sbor Československa, ustanovený 28. 10. 1945 na základě volby delegátů národních výborů a správních komisí. Tvořilo jej 300 poslanců – 40 zákonodárců zastupovalo každou ze stran Národní fronty a 60 poslanců reprezentovalo zájmové a odborové organizace. Jeho předsedou byl Josef David.
- 4) Zdeněk Fierlinger (1891–1976), politik a diplomat, od r. 1937 působil jako vyslanec v SSSR. Zásadním způsobem přispěl k československo-sovětskému sblížení za druhé světové války. Od 5. 4. 1945 předseda první vlády Národní fronty, po obnovení Československé strany sociálně demokratické její předseda. Po únoru 1948 převedl soc. dem. do KSČ, v letech 1948–1971 člen ÚV KSČ (v letech 1948–1966 člen předsednictva ÚV KSČ).
- 5) Blažej Vilím (1909–1976), novinář a sociálně demokratický politik, za nacistické okupace hlavní představitel odbojové organizace Národní hnutí pracující mládeže, od r. 1940 do konce války vězněn. V letech 1945–1948 působil jako generální tajemník sociální demokracie, byl blízkým spolupracovníkem Bohumila Laušmana. Po únoru 1948 odešel do exilu.
- 6) Mínená manželka Zdeňka Pešky Vlasta, rozená Hložánková.
- 7) Mínen právní teoretik Antonín Ráliš (1898–?), odborník na trestní právo. Stejně jako Peška působil ve 30. letech na Komenského univerzitě v Bratislavě.
- 8) Mínen nejspíše Jaroslav Stránský (1884–1973), právník a politik národně socialistické strany, ministr spravedlnosti čs. exilové vlády v Londýně, od dubna do listopadu 1945 ministr spravedlnosti, později ministr školství. Po únoru 1948 odešel do exilu.
- 9) Jozef Šoltész (1909–1977), slovenský právník a politik, před válkou člen sociální demokracie, za války vstoupil do komunistické strany, v letech 1945–1946 ministr sociální péče.
- 10) Bohumil Laušman (1903–1963), přední funkcionář sociálně demokratické strany, za války působil nejprve v domácím a posléze v zahraničním odboji, jako vládní delegát se účastnil Slovenského národního povstání. V l. 1945–1947 působil jako ministr průmyslu, na brněnském sjezdu v listopadu 1947 byl zvolen jako reprezentant středu předsedou sociální demokracie.
- 11) Vratislav Bušek (1897–1978), právník a politik národně socialistické strany, za okupace vězněn, po únoru 1948 odešel do exilu.
- 12) Mínená Vysoká škola politická a sociální v Praze, která byla zřízena dekretem prezidenta republiky 26. 10. 1945.
- 13) Nejspíše mínen František Rouček (1891–1967), právník, specialista na obchodní právo, v letech 1945–1948 rektor Vysoké školy politické a sociální v Praze, po únoru 1948 odešel do exilu, kde působil jako poradce etiopské vlády.

práv[nické] fakultě. Oba tam budeme přikázáni činností, časem jmenováni. Na koho spolehnouti [se] ve sboru?

Dnes také u Hrabánka¹⁴ v ČTK, zejména o právnické fakultě a politické škole. Slíbil [jsem] mi materiál nebo text druhého článku o práv[nické] fakultě pro Mladou frontu.¹⁵

Včera [jsem] napsal minist[erstvu] informací dva dopisy: že chci vydati brožurku o naší dnešní ústavě (prozatímní)¹⁶ a že třeba vydávati odborný časopis právnický. Pak [jsem] slyšel, že už se něco děje ve spravedlnosti a v sociální péči.

Včera [byl] Ráliš dost pesimistický o našem poměru k SSSR. V Bratislavě se dosud opakují loupeže a znásilnění rusk[ými] voj[áky].

17. července 1945, úterý

Od včerejška v nemocnici. Včera přišla Vlasta, vyřizovala, že telefonoval Hrabánek, že je už asi 50 návrhů na to, aby se zřídili tři zemské sněmy vedle Nár[odního] shromáždění. Vzkázal [jsem] mu, aby mně návrhy poslal a je-li co důležitého, aby mě navštívil. Čech návrh na reformu právnického studia, který měl v sobotu rozmnožiti, ještě nedodal.

28. července 1945, sobota

Včera [jsem byl] u Laušmana. V podstatě [jsme] se domluvili, že budeme připravovati novou ústavu. Napíšu článek do Světa práce¹⁷ o dvoukomorovém zřízení, jako počátek ankety o té věci. L[aušman] by byl pro senát „národnostní“, tj. pro paritní zastoupení Čechů a Slováků, malý sbor odborníků atd. Pokud jde o volby, L[aušman] je pro většinové zastoupení. Hned jsem mu řekl, že bych nesouhlasil. Vázané kandidátky¹⁸ považuje za odbyté. Sejdeme se k důkladnému rozhovoru o tom.

Pak [jsem byl] u Vaňka.¹⁹ Chce články ode mě, také od jiných právníků.

Pak u děkana Matějky. Řekl, že sbor vzal na vědomí atd. Také s Horáčkem [jsem] mluvil, velmi naříkal na přetížení zkouškami, za 7 neděl 500 kandidátů.

5. srpna 1945, neděle

Včera tu byl Šoltész s manželkou. Říkal, jaké obtíže [jsou] ve vládě s právnickými otázkami. Procházka²⁰ rýpe do právnických věcí, neprávnický ve vládě různé subtilnosti málo zajímají. Nejlépe zříditi radu právníků jako orgán poradní, kde odborníci by upravovali osnovy. Ze Slovenska dostal špatné zprávy. V některých místech demonstrace proti N[árodní] r[adě],²¹ protože [je] hlad. Řekl: já se jim nedivím. Naši lidé v Bratislavě by se měli trochu více hýbati a něco dělati. Hlad [je] způsoben dopravními obtížemi. Např. v Košicích dost potravin, na Vysokých Tatrách, v T[určanském] Martiňě atd. [je] hlad.

¹⁴) Míněn novinář a specialista na tiskové právo Jan Hrabánek (1892–1981).

¹⁵) Deník Svazu české mládeže, vycházející od května 1945 pod vedením Jaromíra Hořce (1921).

¹⁶) Zdeněk Peška publikoval k připravované ústavě v r. 1946 dvě knihy – *Za demokratický právní řád. Příspěvek k diskusi o nové československé ústavě* (vydala Čs. sociální demokracie) a *Jakou republiku? Úvahy o naší nové ústavě* (vydal Rudolf Rejman).

¹⁷) Časopis vydávaný od r. 1945 Československou sociálně demokratickou stranou, od r. 1951 týdeník Revolučního odborového hnutí.

¹⁸) Kandidátní listiny používané ve volebním systému předmnichovské republiky, které znemožňovaly volbu jednotlivých kandidátů preferenčními hlasy. Systém vázaných kandidátek byl ostře kritizován zejména pravicovou opozicí.

¹⁹) Míněn nejspíše Jan Vaněk (1895–1968), novinář a překladatel, v letech 1945–1948 šéfredaktor ústředního listu sociální demokracie *Právo lidu*, člen ústředního výkonného výboru a představenstva sociálně demokratické strany.

²⁰) Patrně míněn Adolf Procházka (1900–1970), právník a politik Čs. strany lidové, v l. 1945–1948 ministr zdravotnictví, po únoru 1948 významný představitel čs. demokratického exilu, manžel neteře bratří Čapků političky Heleny Koželuhové.

²¹) Míněna Slovenská národní rada, nejvyšší zastupitelský a zákonodárny sbor na Slovensku, který vzešel ze Slovenského národního povstání a sdružoval zástupce všech povolených politických stran na Slovensku.

30. srpna 1945, čtvrtek

V úterý odpoledne v sekretariátu. Vilím [říkal], že potřebují pro P[rozatímní] Nár[odní] Shrom[áždění] odborníka v ústavních věcech, že se mnou počítají. Nevědí ještě, bude-li mezi stranickými členy nebo mezi tzv. odborníky. Ale bude mně přikázán některý okres, o který se budu starati. Slíbil jsem to. Včera v sekretariátu schůze předsedů komisí, velká účast. Příprava sjezdu, program.

23. září 1945, neděle

O mém vstupu do N[árodního] s[hromáždění] se mluví jako o hotové věci, ač sám [jsem] nic neříkal.²² Minulý týden jsem byl u Fierlingera. Že až se sejde N[árodní] s[hromáždění], je třeba, abych se ujal ústavních věcí.

V pondělí [jsem] telefont[onal] Pajdlovi (Orbis), jak dalece moje kniha.²³ Ale že to vůbec nemůže vyjít. Že podrobnosti [má] Hlaváč v min[isterstvu] informací, důvody jsou politické. Hned jsem informoval Vilíma, slíbil promluvit s Kopeckým.²⁴

V úterý u Hlaváče: ve věci zasáhl ministr, souvisí se sporem orientace západní a východní. Informoval [jsem] Pajdla, pak hned k Dvořákovi do presidia m[inisterské] r[ady]. Slíbil informovat Fierlingera. Odpoledne telefonoval, že Fierlinger knížku četl a jednal s Kopeckým. Ten [považuje] za nedostatek, že tam [není] nic o národních výborech. Může vyjít, připojí-li se vložka o národních výborech. Informoval [jsem] hned Hlaváče a ve středu Pajdla, slíbil [jsem] rukopis vložky do pátku.

Ve středu [jsem byl] u presidenta. Začal hned, že byl podrobně informován o mém zatčení. Že četl moje články a že to dělám dobře. Dal jsem mu knížku. Dlouho mluvil o otázce kontinuity. Že spořádanost poměrů v emigraci působila velmi dobrým dojmem: dohoda stran, parlament²⁵ bylo něco nebyvalého. Vymohl uznání diplomatické nejen pro vládu, ale pro celé státní zřízení (Státní radu atd.).

Pak o chystaném sociálně demokrat[ickém] programu. Ohledně postavení presidenta souhlasí, teoreticky, ale ne prakticky, by považoval za správnější volbu lidem. V odstavci o právech si přeje vyzvednouti především občanské povinnosti. V menšinové otázce nebezpečno dávat zvláštní postavení Polákům a Ukrajincům. „Poláci jsou horší násilníci než Němci.“²⁶ Ukrajinci, mladá demokracie, to je vždy výbojný nacionalismus. Ti, kteří zde zůstanou, sami se počestí. Skončil, že kdykoliv se chci-li s ním poradit a znáti jeho názor o některé věci, je ochoten mě přijmouti.

Ve čtvrtek referoval [jsem] o tom v ústavně právní komisi: Usneseno škrtnouti odstavec o slovanských menšinách.

V pondělí [jsem] odevzdal Madarovi²⁷ návrh novely jednacího řádu. Ve středu u Madara na čaji s Vlastou. Říkal, že má velmi zlé informace o doc. Krajinovi.²⁸ Byl u něj [...],²⁹ který viděl sám protokol, ve kterém K[rajina] sliboval povědět, co ví, když mu bude slíbena beztrestnost.³⁰

²²⁾ Zdeněk Peška byl zvolen členem Prozatímního národního shromáždění a na jeho první schůzi 28. 10. 1945 složil poslancek slib. Stal se členem rozpočtového, ústavně-právního a zahraničního výboru.

²³⁾ Míňena s největší pravděpodobností kniha *Naše nové státní zřízení*, kterou Zdeňku Peškovi vydalo v r. 1945 nakladatelství Orbis.

²⁴⁾ Václav Kopecký (1897–1961), novinář a vysoký funkcionář KSČ, v letech 1945–1953 ministr informací.

²⁵⁾ Míňena Státní rada, poradní sbor prezidenta v exilu, který měl vykonávat některé funkce parlamentu. V jejím čele stál Rudolf Bechyně (1940–1941) a později Prokop Maxa (1941–1945).

²⁶⁾ Jedná se o projev Benešovy averze vůči Polákům – v podobném smyslu se vyjadřoval ve svém soukromí již v r. 1939. Viz např. KOURA, Petr: Československo-polská konfederace v názorech domácího odboje. In: *Česká a polská historická tradice a její vztah k současnosti. Pardubická konference (18. až 20. dubna 2002)*. Univerzita Karlova v Praze, Praha 2003, s. 171.

²⁷⁾ Míňen právník Josef Madar, který od r. 1945 vykonával funkci generálního tajemníka Národního shromáždění.

²⁸⁾ Vladimír Krajina (1905–1993), přírodovědec a politik, za nacistické okupace přední činitel domácího odboje, šifrant ilegální vysílačky Sparta I. V letech 1945–1948 jako generální tajemník národně socialistické strany ostře vystupoval proti snahám komunistů o ovládnutí politického života. Dne 29. 2. 1948 odešel do exilu, kde působil především jako botanik.

²⁹⁾ Nečitelné jméno.

³⁰⁾ Vladimír Krajina byl zatčen gestapem 3. 2. 1943 v Turnově a jako „čestný vězeň“ byl do konce války internován v Terezíně. Pochybnosti o jeho chování ve vězení gestapa, které vycházely především z okruhu KSČ, se

Hovořil [jsem] s presidentem o zahájení Prozatím[ního] Nár[odního] shromáždění, o jeho potvrzení.³¹ Říkal, že měl v úmyslu podati přehled celé své politické práce počínaje Mnichovem. Ale že komunisté prohlásili, že by v tom případě precizovali své vlastní hledisko na události. Řekl: „Nemohl jsem vésti válku. Uvnitř nebylo možno spoléhat na agrárníky, na fašisty. Na Slovensku byli autonomisté. Francie a Anglie nás opustili. Rusko nechtělo dáti žádný závazný slib. Usiloval jsem o to, ale marně. Byli by nám pomohli jako Španělsku, pak by si byli umyli ruce.“ Označil to jako zcela důvěrné.

21. března 1946, čtvrtek

Odpoledne u presidenta. Nejprve projednal otázku opravy ústavního zákona o schválení dekretů presidenta. Trval na opravě. Slíbil jsem, že jeho přání bude respektováno, ale vylíčil věc ze svého hlediska. Trvá na tom, aby v podobných případech byla věc vždycky projednána s referentem N[árodním] s[hromáždění].

Pak řada dotazů. Řekl, že má obavy o budoucnost: že nevěří komunistické straně, nevytvoří-li čtvrtou internacionálu. Je otázka, jak dopadnou volby. Nebude jmenovati jinou vládu než vládu Národní fronty. Říká právě tak pravici, že není možná vláda bez komunistů, a levici, že není možná vláda bez pravice. Co kdyby komunisté a sociální demokraté [měli] asi 52% většinu? Řekl jsem, že by nebylo možno založiti vládu na tak slabé většině, že by to bylo neštěstím národa, vedoucím k občanské válce nebo intervenci cizích mocností. Přeje si, aby po volbách nebylo už libovůle a nezákonných aktů. Řekl jsem, že situace v tom se lepší.

30. března 1946, sobota

Večer vraceje se potkal [jsem] Macka,³² doprovázel [jsem] ho kus k Bráníku. Velmi silně proti Laušmanovi, že je demagog a ctižádostivý, nejde mu o věc. Nacionalisace průmyslu se nemůže podařit za systému více politických stran. Trnec (odb[orový] předn[osta]) prý je „ještě větší alkoholik než Laušman“. Macek se stává čistě knižním člověkem.

16. dubna 1946, úterý

Včera [jsem] byl u Vilíma. Mám kandidovati na Táborsku na 3. místě. Asi 2 [a] půl mandátu, tak bych přišel do 2. skrutinia. Očekává, že dostaneme v českých zemích celých 50 mandátů.³³ Na prvním místě v T[áboře] bude Linhart, na druhém nějaký zemědělec, který ale se hned vzdá mandátu.

Fierlinger hledá několik schopných lidí na vyslanecká místa. Zmiňoval se také o mně. Vilím se mě ptal, co bych tomu říkal. Odpověděl jsem, že mě těší práce v Národním shromáždění a že myslím, že v nejtěžších letech tam mohu udělati leccos užitečného.

20. dubna 1946, sobota

Včera [jsem] byl u Bečko.³⁴ Domluvili jsme, že Strana práce³⁵ a sociální demokracie vypracují podrobný program o ústavních otázkách česko-slovenských. Dnes porada se Šimákem,³⁶ Tobolkou, Štajgrem.³⁷ Uspořádáme sjezd soc[iálně] dem[okratických] právníků 29. a 30. VI. Dále připravíme

objevovaly prakticky po celou dobu třetí republiky a též po r. 1948 a bezesporu souvisely s jeho politickou angažovaností.

31) Míněno potvrzení Edvarda Beneše ve funkci prezidenta, které Prozatímní národní shromáždění uskutečnilo jednomyslně na své druhé schůzi 28. 10. 1945.

32) Míněn Josef Macek (1887–1972), národohospodář a publicista levicové orientace, v l. 1928–1939 poslanec za sociálně demokratickou stranu. V r. 1949 odešel do USA, kde působil jako vysokoškolský učitel.

33) Sociální demokracie získala v květnových volbách r. 1946 v českých zemích 37 mandátů.

34) Ján Bečko (1889–1972), slovenský sociálně demokratický politik, v l. 1920–1939 poslanec, v l. 1942–1945 působil jako ministr sociální péče a zdravotnictví v exilové vládě, po válce funkcionář Strany práce.

35) Slovenská politická strana, založená představiteli sociální demokracie, kteří nesouhlasili se spojením slovenské části sociálně demokratické strany s Komunistickou stranou Slovenska v r. 1944. Strana práce získala v parlamentních volbách v r. 1946 3,1 % hlasů. Po únoru 1948 byla sloučena s KSČ.

36) Míněn sociálně demokratický novinář a redaktor *Práva lidu* Miloslav Šimák, který byl v r. 1955 komunistickým režimem uvězněn.

37) Míněn patrně profesor civilního práva František Štajgr (1895–1972), který před druhou světovou válkou působil stejně jako Zdeněk Peška na univerzitě v Bratislavě, v letech 1945–1968 přednášel na UK v Praze.

memorandum o postupu v ústavních otázkách a memorandum o česko-slovenských věcech (společně se Stranou práce).

Odpoledne byl u mě Dérer.³⁸ Čeká, že na Slovensku nejsilnější budou demokraté.³⁹ Strana práce asi 5–6 mandátů. Jeho plán, který předložil prezidentu, některým členům vlády a sekretariátu strany: zdůrazniti, že [existují] nejen dva národy, ale že tvoří vyšší etnický celek. Žádný dualismus ani zvláštní postavení Slovenska. Jedno Národní shromáždění, ale poslanci volení v jednotlivých zemích by zároveň fungovali jako zemský zákonodárný sbor (já jsem navrhoval totéž, jen že Čechy a Morava společně). Ministři by byli jednak pro společné věci, pro ostatní by byli pro každou zemi zvláště, takže by byli např. 3 ministři vnitra. Všichni by byli členy ústřední vlády a odpovědni jen ústřednímu Nár[odnímu] shromáždění.

14. května 1946, úterý

Nic se nedělo, všechno koncentrováno na volby. Jen se zákonem o 9. květnu trochu starostí. Přepracoval jsem osnovu, aby [byla] jen 1hodinová oslava uvnitř závodu. Laušman velmi souhlasil, Erban (E)⁴⁰ také. Dal [jsem jej] Fierlingerovi, ten do ministerské rady. Ta zásadně souhlasila, ale pro letošek svátek. Ve výboru Slováci proti mému znění, že prý 29. srpen má pro ně příliš velký význam. Celkem výbor souhlasil, ale poněvadž už pozdě přijat, vládní návrh beze změny.

Ústavně právní komise strany vypracovala memorandum o přípravě ústavy. 1. Zřízení ministra nebo státního tajemníka pro přípravu ústavy. 2. Zřízení parlamentní komise. Koukal,⁴¹ J. Zelenka pro obojí. Dnes u Červíčka.⁴² Říkal, že 1. je politicky nemožné, neboť každá strana by to chtěla zadarmo, ale žádná jako položku v účtu mocenské posice. Ale souhlasil, že možno to vést v evidenci jako eventualitu. Považuje za možné řešení, že by se udělala komise odborníků z koaličních stran, její předseda členem vlády s poradním hlasem. Jmenování koordinační komise: chce, aby navrhla presid[entská] kancelář a P[řípravné] N[árodní] s[hromáždění] po jednom členu. Předsednictvo vlády navrhne Meissnera.⁴³

Dopoledne u Němce.⁴⁴ Odvolal kandidaturu po celonočním rozhovoru s Vilímem, aby nezatěžoval stranu, že byl v Národním výboru dne 15. března.⁴⁵ (Ačkoliv tam byl za stranu i Nečas⁴⁶ a Va-

³⁸ Ivan Dérer (1884–1973), slovenský právník a politik, vysoký představitel sociální demokracie na Slovensku, ministr v několika prvorepublikových vládách. Po válce byl zvolen čestným předsedou Strany práce, působil též jako prezident Nejvyššího soudu. V l. 1944–1945 a 1954–1955 byl vězněn.

³⁹ Mínění stoupenci Demokratické strany, založené v r. 1944 na programových základech křesťanského sociálního reformismu a agrárnictví. V jejím čele stál Jozef Lettrich. V r. 1946 zvítězila tato strana se ziskem 62 % hlasů ve volbách na Slovensku.

⁴⁰ Míněn Evžen Erban (1912–1994), odborový funkcionář a politik, na sklonku války se zúčastnil květnového povstání, poté generální tajemník Ústřední rady odborů. V l. 1945–1948 člen představenstva ústředního výkonného výboru sociální demokracie, stoupenec Fierlingerovy politiky spolupráce s KSČ. Po únoru 1948 zastával vysoké funkce v KSČ.

⁴¹ Míněn Karel Koukal, brněnský funkcionář sociální demokracie, v 50. letech vězněn.

⁴² Patrně míněn právník Bohumil Červíček, člen sociálně demokratické strany a pracovník úřadu vlády, který později vstoupil do KSČ a v letech 1948–1953 působil jako přednosta Kanceláře prezidenta republiky.

⁴³ Alfréd Meissner (1871–1950), právník a politik, jeden z autorů první čs. ústavy z r. 1920, v l. 1942–1945 vězněn v terezínském ghettu. V rámci poválečné sociální demokracie patřil k opozici vůči Zdeňku Fierlingerovi.

⁴⁴ Míněn František Němec (1898–1963), sociálně demokratický politik, za nacistické okupace účastník domácího i zahraničního odboje, v l. 1942–1944 ministr exilové vlády. Jako vládní delegát okupace účastník domácího i zahraničního odboje, v l. 1942–1944 ministr exilové vlády. Jako vládní delegát okupace účastník domácího i zahraničního odboje, v l. 1942–1944 ministr exilové vlády. Jako vládní delegát okupace účastník domácího i zahraničního odboje, v l. 1942–1944 ministr exilové vlády. Jako vládní delegát okupace účastník domácího i zahraničního odboje, v l. 1942–1944 ministr exilové vlády.

⁴⁵ Míněn Český národní výbor, vytvořený českými fašistickými politiky 15. března 1939 v budově parlamentu a aspirující na převzetí politické moci v Čechách po příjezdu německé armády. Jeho členy se ze strategických důvodů stali i někteří demokratičtí politikové. Výbor ukončil činnost 19. března, když se od něj distancovaly orgány tvořící se nacistické okupační správě.

⁴⁶ Jaromír Nečas (1888–1945), sociálně demokratický politik a národohospodář, po 15. 3. 1939 působil v odbojovém hnutí a zároveň v protektorátní vládě jako předseda Nejvyššího cenového úřadu. Na jaře 1940 uprchl do zahraničí a vstoupil do exilové vlády.

verka,⁴⁷ byl [tam] na výslovný rozkaz Hamplův,⁴⁸ zmařit fašistický převrat). Neúčastnil se jednání v Moskvě, protože s ním nesouhlasil. Považuje to za upřílišněné, i ústupky Slovákům. Chce dále ve straně pracovat, nechce se mu do Kanady. Volební schůze velký úspěch.

31. května 1946, pátek

17.–24. jsem byl v Táboře, jezdil po schůzích. Tamější lidé působí velmi dobrým dojmem: Filip, trochu flegmatický (Hanák!), Apentauer, Faltis. [...] ⁴⁹ byl nešťastná kandidatura, poloviční blázen, lidé se mu smějí. Ve středu v Táboře obrovská účast, neustále potlesk, velký úspěch.

26. ve straně velké zklamání. Viděl [jsem] Vojtu Erbanu⁵⁰ a Laušmana, když docházely zprávy z venkova: sotva mluvili.⁵¹

Boj o druhé skrutinium. Když se sestavovala kandidátka pro první skrutinium (na zastupitelstvu strany) při poradě [...] ⁵² o táborské kandidátce, V. Erban výslovně prohlásil, že já musím přijít do druhého skrutinia, že ústavodárný sbor nemůže být beze mne.

V úterý jsme s Johnem⁵³ v sekretariátu počítali volební výsledky, zjistili [jsme] přesně, že 10 mandátů v 2. skrutiniu. Odpoledne jsem telefonoval do Tábora, jaké stanovisko k tomu zaujmou. Filip odpověděl, že se už uradili, že budou žádat dva mandáty a nebude-li to možno, jeden, a sice pro mě. Že druhý den přijede deputace k Vilímovi.

Ve středu byl jsem s deputací u Vilíma. Ten slíbil pracovat pro jeden mandát pro Táborsko. Pak řekli (Faltis a Apentauer), že já se jim líbím a že chtějí, abych byl táborským poslancem. Při odchodu Vilím ještě zavolal Faltise. Ten mně pak řekl, že se ho ptal, zda-li si to kraj skutečně přeje, a on ho ujistil, že je to tak. Nám ale Vilím odpověděl dosti vyhýbavě, že až jaké bude celkové rozvržení mandátů. Viděl jsem, že něco není v pořádku. Šel jsem se proto ihned po obědě poradit s Dr. Koukalem. Ten, jak to slyšel, sedl do auta a jel se mnou za Fierlingerem. Ale v sekretariátu už zasedalo představenstvo strany a nedostal se k němu. F[ierlinger] mu ale vzkázal, že o 2. skrut[iniu] se bude jednat až druhý den. Ráno (ve čtvrtek) šel Koukal k Fierlingerovi do Obecního domu, kde se zasedalo, odevzdal mu dopis s výtahem o mé osobě. Zatím Madar (celkem bez mé iniciativy) o mně mluvil s Vilímem, říkal, že jsem byl duší ústavně právního výboru atd. Ten řekl, že toho použije v představenstvu strany. Avšak na kandidátce, sestavené představenstvem, jsem nebyl. Za Tábor Lindauer,⁵⁴ jako právník Bernard⁵⁵ (Hradec Králové). Ve výkonném výboru velký skandál pro Bernarda, poněvadž H[radec] Kr[álové] chtěl zemědělce. Na konec H. K. dostal své, Bernard na 8. (pravděpodobně nezvolitelné místo). Zdá se mi, že Bernarda, ačkoliv v P[řípravném] n[árodním] s[hromáždění] nic nedělal, prosazoval za každou cenu Fierlinger, poněvadž býval v Moskvě jeho tajemníkem.⁵⁶

Dnes v ústavně právní komisi jsem prohlásil, že resignuji na všechny funkce, prohlásil jsem, že nemohu pracovat, pokud nedostanu satisfakci za to všechno a strana se nepostará o možnosti,

⁴⁷ Mínen Leopold Vaverka (1894–1973), sociálně demokratický politik a novinář.

⁴⁸ Antonín Hampl (1875–1942), sociálně demokratický politik, v l. 1924–1938 předseda sociálně demokratické strany, za druhé republiky předseda Národní strany práce. Zemřel v nacistickém vězení.

⁴⁹ Nečitelné jméno.

⁵⁰ Vojta Erban (Eckstein) (1913–1981), politik a publicista, v létě 1939 odešel z protektorátu do SSSR, kde vstoupil do čs. vojenské jednotky a navázal kontakty se sovětskými zpravodajskými orgány. V l. 1945–1948 byl zástupcem generálního tajemníka sociální demokracie, po únoru 1948 se podílel na sloučení této strany s KSČ.

⁵¹ Československá strana sociálně demokratická získala spolu se „sesterskou“ slovenskou Stranou práce 12,76 % hlasů a stala se tak nejslabší českou politickou stranou.

⁵² Jedno slovo nečitelné.

⁵³ Oldřich John (1907–1961), právník a politik, v l. 1937–1939 starosta Prostějova, za okupace vězněn pro odbojovou činnost v koncentračním táboře, po válce stoupenec levicového proudu v sociální demokracii.

⁵⁴ Mínen Jaroslav Lindauer, představitel levice v sociální demokracii a poslanec Ústavodárného národního shromáždění, který se v únoru 1948 podílel na „vyakčňování“ sociálně demokratických poslanců.

⁵⁵ Vilém Bernard (1912–1992), sociálně demokratický politik a novinář, za druhé světové války pobýval v SSSR, kde od r. 1943 působil na čs. velvyslanectví. Od dubna do října 1945 zastával funkci přednosty politického odboru předsednictva vlády.

⁵⁶ Původně byl Bernard skutečně stoupenec Fierlingerovy linie, později se s ní však rozešel. Po komunistickém převratu odešel do exilu a pracoval zde jako novinář, v letech 1973–1989 vykonával funkci předsedy exilové sociální demokracie.

abych mohl pracovat na nové ústavě. Komise se usnesla vyslati deputaci k Fierlingerovi: Šimák, Tobolka, Koukal. Stojí plně za mnou.

3. června 1946, pondělí

V sobotu [jsem] navštívil Chába⁵⁷ v N[árodním] o[svobození].⁵⁸ Říkal, že bude velmi rád, budu-li do N. O. psát. O soc[iální] dem[okracii] říkal, že v květnu vedoucí lidé se dohadovali s komunisty a dohodli, že nejlepší by byla jednotná strana. Ale protože nelze čekat, že všichni soc[iální] dem[okraté] [půjdou] ke komunistům, že bude samostatná soc[iální] dem[okracie], ale úzce spojená s komunisty. Od legionářů, kteří ve SNB na Slovensku, [má] tyto zprávy: komunisté agitovali tím, že Slovensko má patřit k SSSR a že to Češi maří, demokraté že Slovensko za války jako samostatný stát mělo skvěle mezinárodní postavení a všem se dobře vedlo a že to Češi zmařili.

Dnes jsem navštívil Dr. Jínu.⁵⁹ V předsíni [jsem] potkal Vojtu Beneše.⁶⁰ Ten, že to, co mě strana udělala, je neslýchaná sprostota, že Dr. Meissner tím byl nesmírně pobouřen.⁶¹ Že budeme musiti usilovati o změnu ve straně. Pak u Jíny. Zdá se, že je deprimován celou situací, a je zklamán Fierlingerem. Říkal, abych nepřestával pracovat, že zase mohu dostati mandát. Pochybuje, bude-li toto ústavodárné shromáždění schopno vytvořiti ústavu, nebude-li třeba je rozpustiti. Potkal v tramway Tobolku, který [mluvil] o výsledku intervence u Fierlingera. Všelijak to omlouval, byl u toho Červíček, ten prý je chtěl umluvit. Na státní tajemnictví není vyhlídky, poněvadž by to bylo nepopulární. Ale bylo by možno zříditi komisi expertů, jejímž bych byl předsedou, dají-li tomu ostatní strany souhlas. Ale proti mé osobě je sekč[ní] šéf Körbel⁶² a bylo by třeba nejprve odstraniti jeho odpor. Prý bylo proti mně také hodně stížností z „jiných stran“, tedy patrně od komunistů.

16. června 1946, neděle

Včera pozván k Vilímovi. Začal otázkou, zda-li vzhledem k mým článkům v N[árodním] o[svobození]⁶³ se nezměnilo moje stanovisko ke straně. Že ty věci mají býti projednány na vnitrostranickém fóru, ne veřejně v tisku. Vysvětloval mně, že prý poněvadž budu míti možnost jinak se účastniti vypracování ústavy, že se snažili do N[árodního] s[hromáždění] dostat především lidi, kteří (za dnešní situace) budou především pracovat agitačně. Bernarda prý potřebují, protože jim dělá všechny sylaby a jiné věci, bude nyní také pověřen výchovou.

Když jsme mluvili o způsobu přípravy ústavy, on si představoval, že bude zvolena v N[árodním] s[hromáždění] nějaká subkomise a ta bude zváti experty. Pak jsme přišli na plán komise expertů. Upozornil jsem, že asi komunisté budou proti tomu, protože resortně věci náležejí vnitru a budou se brániti jeho oslabení. Na to řekl: O minist[erstvu] vnitra ještě nepadlo poslední slovo.

⁵⁷⁾ Václav Cháb (1895–1983), novinář, spisovatel a překladatel, za 1. světové války příslušník čs. legií, redaktor časopisů *Legionářský směr* a *Národní osvobození*.

⁵⁸⁾ Deník vycházející v letech 1924–1939 pod vedením novináře Lva Sychravy (viz pozn. č. 113), který se programově hlásil k masarykovskému pojetí demokracie a k legionářské tradici. Po válce bylo *Národní osvobození* obnoveno, po únoru 1948 jeho vydávání zastaveno.

⁵⁹⁾ Jan Jína (1890–1962), diplomat, právník a vysoký státní úředník, za nacistické okupace čelný představitel odboje, v letech 1940–1945 vězněn. Od listopadu 1945 přednosta politické sekce Kanceláře prezidenta republiky. V 50. letech opět vězněn.

⁶⁰⁾ Vojta Beneš (1878–1951), sociálně demokratický politik a novinář, bratr dr. Edvarda Beneše, za druhé světové války působil mezi českými krajany v USA a Kanadě, po válce byl představitelem antifierlingerovského křídla v sociální demokracii. Na podzim 1948 odešel opět do USA, kde působil proti komunistickému režimu.

⁶¹⁾ Míneňna skutečnost, že Zdeněk Peška nebyl nominován ve 2. skrutiniu do Ústavodárného národního shromáždění.

⁶²⁾ Míneňn patrně Pavel Körbel (1899–1969), právník a úředník, který v letech 1945–1948 působil jako přednosta právního a legislativního odboru předsednictva vlády.

⁶³⁾ Míneňny patrně články *Sociální demokracie dnes a zítra* (publikován 7. 6. 1946) a „*Obnovení*“ *národních výborů* (publikován 13. 6. 1946), ve kterých Zdeněk Peška kritizoval politiku sociální demokracie.

19. června 1946, středa

Odnesl jsem Chábovi do N[árodního] o[svobození] dva články. Říkal, že mu chodějí do redakce sociální demokrati a pláčou, že strana včera hlasovala pro Zápotockého.⁶⁴

Pak dvě hodiny u Vojty Beneše. Vypravoval, jak [vypadalo] jednání včera v klubu. Jednalo se asi dvě hodiny. Byla ochota v užší volbě odevzdati prázdné lístky. Na konec s tím souhlasil i Fierlinger i Laušman. Ale pak přišla zpráva, že přes ujednání lidovci nechtějí ani v první volbě postavit svého kandidáta. Toho využily radikální živly, poukazovalo se na věrolomnost pravice atd. Při hlasování byly 3 hlasy pro Davida,⁶⁵ asi 10 nehlasovalo, ostatní pro Zápotockého. Osobně Beneš je tím velmi deprimován, klub nevyhověl ani, aby směl odejít při volbě. Dnes ráno už telefonovali z Plzně, proč hlasoval pro Zápotockého, chtěli by, aby do všech důsledků pro Davida.⁶⁶

Cháb také říkal, že prezident si přál Davida a že při celé cestě se Zápotockým slovo nepromluvil (když ho Z[ápotocký] odváděl do směnovny).

V. Beneš charakterizoval v rozmluvě Bechyni:⁶⁷ člověk, který miluje hru pro hru, kterému nešlo o socialistické zásady.

25. června 1946, úterý

Byl jsem v Brně, v pátek večer jsem tam přednášel „Demokracie a Československo“. Byl tam Dé-
rer, Ečer,⁶⁸ [...] ⁶⁹ a j. Dérer mně soukromně říkal, že je velmi nespokojen, že nejsem v Ústavodár-
ném N[árodním] s[hromáždění], že to ukazuje, že Fierlinger a jiní to vůbec neberou seriosně. Ečer
při debatě protestoval, že v Úst[avodárném] N[árodním] s[hromáždění] nejsou odborníci v ústav-
ních věcech. Byl jsem tam po všech stránkách velmi spokojen.

V Bratislavě [jsem] mluvil s [...],⁷⁰ býv[alým] soc[iálním] dem[okratem]. Říkal, že 90 % strany
v Bratislavě přešlo k demokratům, protože nechtějí komunismus. Teď nechtějí jít do Strany práce,
protože si myslí, že beztak bude hlasovati pro komunisty.

V Brně si také soudruzi stěžovali na Dr. Johna, že se všemi prostředky dere kupředu a chce být
za každou cenu ministrem. Uváděli případ, že vystoupil v zemském výboru strany určitým způso-
bem, když myslel, že se to bude líbiti, ale pak v ústředním výkonném výboru zcela opačně.

Dnes Vlasta mluvila s Dr. Zdenkou Müllerovou. Ta říkala, že ve výkonném výboru, když byly hla-
sy, že bych měl být pojat do 2. skrutinia, aby tam byl někdo pro vypracování ústavy, vstal Dr. John
a řekl: „Jsem tady přece já a Dr. Bernard.“

30. srpna 1946, pátek

Ve středu byl jsem u Fierlingera. Začal: „Mám ale málo času, protože právě sem přišel dánský
vyslanec.“ Ale hlavní jsem s ním projednal. O přípravě ústavy řekl, že vláda se usnesla zřídit dvě
komise: právní a politickou. Řekl, že se mnou počítá pro komisi politickou, s Meissnerem pro práv-
ní, že to navrhne ve čtvrtek představenstvu. Ve věci rozsudku byl nerozhodný. Upozornil jsem ho na
situaci ve straně a na to, že lidé chtějí mít klid, ne stálé rozčilování.

⁶⁴ Míněno zvolení Antonína Zápotockého předsedou Ústavodárného národního shromáždění 18. 6. 1946. Ná-
rodní socialisté nominovali na tuto funkci Josefa Davida, což byli komunisté ochotni akceptovat pouze za
předpokladu, že tato mocenská pozice bude započtena národním socialistům do celkového rozdělení stát-
ních funkcí a přijdou tak o jednoho ministra. Teprve po přijetí tohoto komunistického požadavku Zápotoc-
ký rezignoval a jeho nástupcem byl 18. 7. 1946 zvolen Josef David.

⁶⁵ Josef David (1884–1968), novinář a politik národně socialistické strany, za okupace působil v zahraničním
odboji a účastnil se moskevských jednání ohledně poválečného uspořádání Československa. Předseda Pro-
zatímního a později též Ústavodárného národního shromáždění. Po únoru 1948 odešel z politického života.

⁶⁶ Sociálně demokratičtí funkcionáři plzeňského kraje přijali po volbách rezoluci, která ostře kritizovala vede-
ní strany za spolupráci s komunisty.

⁶⁷ Mínen Rudolf Bechyně (1881–1948), sociálně demokratický politik a novinář, za první republiky zastupoval
sociální demokrati v tzv. Pětce a zasedal v několika vládách. Za války byl činný v zahraničním odboji.

⁶⁸ Bohuslav Ečer (1893–1954), sociálně demokratický politik a právník, generál justiční služby. V letech
1935–1939 náměstek brněnského starosty, za okupace působil jako poradce ministra spravedlnosti exilové
vlády, později byl vedoucím čs. delegace při Mezinárodním vojenském tribunálu v Norimberku.

⁶⁹ Nečitelné jméno.

⁷⁰ Nečitelné jméno.

V úterý ministerská rada schválila statut obou komisí pro přípravu ústavy. Teď se jedná o jejich obsazení.

9. září 1946, pondělí

V pátek jsem byl v Plzni, přednášel Čsl. demokracie a Slovensko. Jsem spokojen – účast byla celkem malá, poněvadž zároveň koncert J[armily] Novotné.⁷¹

Dnes odpoledne mně Dr. Koukal se ptal, budu-li v politické nebo právnické komisi pro přípravu ústavy. Řekl jsem, že nejraději v obou. Říkal, že to asi bude neslučitelné. Prý bych měl býtí předsedou právnické komise, ale Nosek⁷² tam tlačí Hoffmana. Významnější je ale politická komise, ve straně se říká, že budu stranu v ní zastupovati.

Večer oslava Modráčkova.⁷³ Mnoho známých. Vojta Beneš děkoval mně za knížku, kterou chválil. Jeden sekretář říkal, že z Vilímovy kanceláře dostali pokyn, aby telegraficky vyzvali redakce, aby neotiskovali můj článek z poslední korespondence, poněvadž prý neodpovídá intencím strany, ale oni – tj. propagační kancelář, to neudělali.

12. září 1946, čtvrtek

Dnes ráno s Madarem u Davida. M[adar] velmi rozčilen. Fierlinger prý řekl, že N[árodní] s[hromáždění] je jen schvalovací sbor. Chtějí žádat vládu, aby obě komise pracovaly jako poradní orgány N[árodního] s[hromáždění]. Mně vytýkali, že sedím na dvou židlích; chce, abych nebral členství ve vládních komisích. To jsem odmítl: je věc vlády a N[árodního] s[hromáždění], aby rozřešily, kdo má zákony připravit. Já nejsem členem ani tu ani tam. Kdybych byl členem N[árodního] s[hromáždění], zasáhl bych, ale takto nemohu zasahovat. Davidovi se velmi líbily moje články v Nár[odním] osvobození. Žádal, abych tam dále psal, že by bylo třeba z toho učiniti neodvislý, levě orientovaný časopis.

15. září 1946, neděle

Včera bylo zastupitelstvo strany. Fierlinger mluvil velmi špatně. Za to Laušman formálně dobře a dovedl vystihnouti náladu obecně. Hodně lidí mluvilo vysloveně opozičně, Remeš,⁷⁴ zástupci Ostravy atd. Vytýkali, že jsme si od komunistů dali všechno líbit.

Přišel ke mně John a říkal, že prý byl představenstvem jmenován předsedou ústavně právní komise. Řekl jsem to jednomu z členů, který šel za Vilímem. Sám jsem šel později k Vilímovi a řekl mu, že komise má býtí vyslechnuta, a mimo to, že jsem komisi celý rok vedl, poněvadž Kraus neměl mnoho času, že bych se tím cítil dotčen. Vilím [řekl], že nic ještě není definitivně dohodnuto. Pak s Krausem. Ten, že se vůbec nevzdal a že domluvil, že po čase, kdy povedu sociálně pol[itickou] komisi (místo Zelenky, který odjede na čas do Švýcar), povede to místopředseda. Jen subkomisi pro ústavní věci by vedl John. Velmi se zlobil, že je v tom všem takový zmatek. Pak přišel John ještě jednou, že souhlasí, abych vedl subkomisi pro ústavní věci, a že bude jen spojovacím článkem k předsednictvu a N[árodnímu] s[hromáždění]. Dohodli jsme se, že přijdu za 3 týdny do představenstva k rozpravě o nové ústavě.

⁷¹ Jarmila Novotná (1907–1994), operní pěvkyně, v době nacistické okupace působící v USA a vystupující na podporu čs. zahraniční akce, po únoru 1948 odešla opět do exilu.

⁷² Mínen Václav Nosek (1892–1955), komunistický politik, za druhé světové války působil v Londýně, mimo jiné ve funkci místopředsedy Státní rady. Od dubna 1945 ministr vnitra.

⁷³ Mínenova oslava 75. narozenin Františka Modráčka (1871–1960), významného sociálně demokratického publicisty a politika.

⁷⁴ Mínen sociálně demokratický politik Antonín Remeš (1876–1958), v letech 1918–1939 poslanec, za války vězněn v koncentračním táboře, po r. 1945 představitel opozice vůči Fierlingerovi, v r. 1955 odsouzen k 15 letům žaláře, zemřel ve věznicí v Leopoldově.

20. září 1946, pátek

Mluvil [jsem] s Vilímem. Říkal, že ani sám nečekal, že to tak vyhrají s ústavou v Nár[odním] Shrom[áždění]. Mnozí soudruzi se toho lekli. Je teď na nás velká odpovědnost. Jakmile naše komise bude hotova s návrhem, věnuje se tomu schůze představenstva, případně výkonný výbor.

John mně říkal, že ve středu [bude] schůze předsednictva N[árodního] s[hromáždění], která definitivně rozhodne, jak se bude postupovat.

24. září 1946, úterý

Madar mně říkal, že komunisté jsou proti tomu, aby parlamentní ústavní výbor přizval experty, patrně aby znemožnili jeho práci. Vilím chce, aby ten výbor měl celý vlastní sekretariát, snad i s konceptními úředníky – právníky. Navrhoval jsem Madarovi, aby byl zřízen sekretariát jen z pomocných sil (písařky, jeden aktuár) a jeden knihovník.

25. září 1946, středa

Byla schůze subkomise pro ústavní věci (v sekretariátu strany). Vše šlo dobře. Přišel John a vyloučil, jak postupuje jednání v parlamentu. Bude asi zvláštní výbor pro ústavní věci. Hodlá navrhnouti zřízení sboru stálých expertů: univ[erzitní] profesori, zástupci min[isterstva] vnitra, spravedlnosti, presid[entské] kanceláře a presidenti obou nejvyšších soudů a ještě za každou stranu jeden člen. Takže od nás bych tam byl já, Dérer a Meissner jako zástupci strany.

Pak byla schůze úst[avně] právního výboru strany. Když jsem chtěl zahájit, John prohlásil, že chce předsedat, protože byl určen představenstvem strany k tomu. Působilo to velmi trapně. Řekl jsem, že Vilím mně řekl, že věc není rozhodnuta. Pak chtěl, abych předsedal, ale já jsem odmítl.

30. září 1946, pondělí

Dnes byla schůze přípravného výboru právního (soc[iálně] dem[okratického]) sjezdu. Po vyřízení věcí jsem jim přečetl prohlášení, které chci učinit ve středu ve schůzi ústavně právní komise proto, že John nám byl oktrojován za předsedu. Všichni (Koukal, Štajgr, Tobolka, Šimák) mě velmi přemlouvali, abych neresignoval na členství v komisi, aspoň ne dokud tato věc není projednána. Že bych tím oslabil svou politickou pozici a případně se vyloučil z účasti na přípravě ústavy. Slíbili, že se za mě postaví, a smluvili jsme postup pro středu.

3. října 1946, čtvrtek

Včera intervenoval Koukal u Fierlingera ve věci předsednictví ústavně právní komise strany. F[ierlinger] o ničem nevěděl, ihned telefonoval V[ojtovi] Erbanovi. Ten mu sdělil, že jde jen o technické opatření, které není namířeno proti mé osobě. F[ierlinger] řekl Koukalovi, aby to urovnal (podle K[oukala]).

Dopoledne John mně telefonoval, abych odpoledne přišel do směnovny. Tam se mně omlouval, že to nebylo myšleno proti mně, pak ale zase řekl, že když jsem napsal článek do N[árodního] o[svo]bození (Sociální demokracie dnes a zítra), nemohu zastávat oficiální funkci. Přišel také J. Zelenka a V. Erban. V[ojta] E[rban] ujišťoval, že proti mé osobě není žádných námitek. J[ohnovi] záleželo nejvíce na tom, aby nebyl blamován odvoláním z té funkce. Dohodli se na tom, že John pro forma zůstane předsedou, já povedu komisi jako místopředseda a John po nějaké době podá resignaci a budu zvolen za předsedu.

V 6 hod. schůze komise. Nebylo jim vhod, že předseda nebyl komisí volen, na konec schválili usnesení představenstva se státoprávním ohražením pro budoucnost. Musíme se dát do přípravy ústavy. Mluvil [jsem] ve sněmovně s několika poslanci. Zdá se, že je bezradnost, není dost lidí, kteří by byli schopni vypracovat ústavu.

Zelenka říkal, že národní socialisté ve straně už mají hotový plán.

15. října 1946, úterý

Nedávno mně řekl Dunder,⁷⁵ že Görnerovi⁷⁶ řekl jeden komunistický poslanec, že jsem byl zbaven mandátu na žádost komunistické strany. Řekl jsem na to, že s takovou politikou by se mohla strana rovnou jít utopit do Vltavy.

Odpoledne jsem mluvil s Vojtou Erbanem. Říkal, že sjezd měl příznivý ohlas mezi inteligencí. O dvouletce: upuštěno od formy ústavního zákona. My jsme trvali na omezení nařizovací moci. Nár[odní] soc[ialisté] rozdělení. Zenkl⁷⁷ by byl ustoupil za kontrolu v národní bezpečnosti. Ripka⁷⁸ byl pro nařízení s mocí zákona. Drtina⁷⁹ šel s námi, byl pro omezení nařizovací moci. Lidovci i demokraci šli celkem s nár[odními] soc[ialisty]. Gottwald ustoupil. Budou jen speciální prováděcí nařízení a vyjmuty věci, k nimž třeba zákona.

18. listopadu 1946, pondělí

Dnes konference předsedů komisí. Včera u Kolářka. Velmi [...] ⁸⁰ na dvouletku. Říká, že přijatá industrializace ve prospěch SSSR. Zemědělství se rozrušuje. SSSR velmi špatně platí za naše průmyslové výrobky. U nár[odních] soc[ialistů] dva dny zasedalo skoro nepřetržitě rozšířené představenstvo strany a jednalo o dvouletce.

Cháb v red[akci] N[árodního] o[svobození] mně vypravoval o aféře Hagibor, konc[entračního] tábora, o kterém nikdo nic neví.⁸¹ Je v Praze na Floře. Angl[ický] poslanec Stokes o tom napsal dopis, který námi nebyl vyvrácen. Ch[áb] má zjištěny dva případy, kdy tam lidé byli skutečně věznění. Nějaký hoch na Slovensku se s kýmsi pohádal, v Praze byl zatčen, držen 10 neděl. Jemu z min[isterstva] zahraničí zakazovali o tom psát, řekl, že mu nemají co poroučet. Drtina mu vytýkal, že také jeho do toho namáčejí – ale nakonec řekl, že v pátek v ministerské radě „udělá kraval“. V tom táboře je stále asi 170 osob, v půl 6. ráno je odvážejí do práce.

20. listopadu 1946, středa

V pondělí řekl Fierlinger své sestře, že prý jsem znamenitým člověkem, jakých je u nás málo. Škoda, že to neřekl také na výkonném výboru strany dne 3. června.

4. prosince 1946, středa

Cháb říkal, že podle informací jednoho polského žurnalisty [existuje] rozvětvená organizace Slováků za hranicemi proti republice. V čele [je] Ďurčanský.⁸² Má vatikánský diplom[atický] pas

⁷⁵⁾ Vojtěch Dunder (1879–1957), politik a novinář, v letech 1925–1939 senátor a generální tajemník sociálně demokratické strany, za okupace krátce vězněn. Hlavní představitel opozice vůči Fierlingerovi, na sklonku r. 1948 zatčen a v procesu s dr. Miladou Horákovou odsouzen k 15 letům vězení, zemřel v Leopoldově.

⁷⁶⁾ Mínen Vladimír Görner (1904–1972), sociálně demokratický politik a novinář, vězněn nacisty v letech 1944–1945, po válce předseda pražské organizace sociální demokracie a stoupenec antifierlingerovského křídla. V r. 1955 odsouzen jako hlava skupiny bývalých soc. dem. politiků k doživotnímu žaláři, propuštěn 1963.

⁷⁷⁾ Petr Zenkl (1884–1975), vysoký funkcionář národně socialistické strany, za okupace vězněn v koncentračním táboře. V letech 1945–1948 předseda národně socialistické strany, od července 1946 náměstek předsedy vlády Klementa Gottwalda, v srpnu 1948 odešel do exilu.

⁷⁸⁾ Hubert Ripka (1895–1958), novinář a politik národně socialistické strany, za války přední činitel zahraničního odboje, v letech 1945–1948 ministr zahraničního obchodu. Po únoru 1948 odešel do exilu.

⁷⁹⁾ Prokop Drtina (1900–1980), právník a politik národně socialistické strany, blízký spolupracovník Edvarda Beneše, v letech 1945–1948 ministr spravedlnosti, od března 1948 do r. 1960 vězněn.

⁸⁰⁾ Jedno slovo nečitelné.

⁸¹⁾ Mínen sběrný tábor pro pražské Němce, který fungoval na místě bývalého nacistického internačního tábora pro Židy, umístěného v prostorách sportovně-rekreačního areálu pražské židovské obce na Vinohradech.

⁸²⁾ Mínen Ferdinand Ďurčanský (1906–1974), slovenský právník a politik, čelný představitel Hlinkovy slovenské ľudové strany (HSLŠ), v letech 1939–1940 ministr zahraničí Slovenské republiky. Od jara 1945 pobýval v Rakousku, později žil v Argentíně a západním Německu. V roce 1947 odsouzen v nepřítomnosti Národním soudem k trestu smrti.

a tajně [žije] v Paříži. V Římě v čele Sidor.⁸³ A více jiných. Na Slovensku mají zorganizováno asi 100 000 mužů.

Dnes ráno telefon[oval] Krouský⁸⁴ obšírně o tisk[ovém] zákoně. Mimo jiné, že byla porada Dr. Levita,⁸⁵ Hrabánka a ještě někoho, tam dohodnuto, že je třeba zkrotit tisk. V důsledku toho tiskové zákony.

Odpoledne [jsem] navštívil Jínu. Odevzdal [jsem] mu pro presidenta dosavadní elaborát úst[řední] pr[ávní] komise jako přísně důvěrné. Informoval mě o návštěvě úst[avního] výboru u presidenta. M[imo] j[iné] ptal se jich, co soudí o referendu. Na to lidovec hned vyskočil a řekl, že si nepřejí referenda při volbě presidenta. Nár[odní] soc[ialisté] (Horáková⁸⁶), že se o tom uvažovalo u nich z různých stran. President [řekl], že nemyslí jen volbu, že [myslí] legislativní referendum, když president vetuje zákon, a ten má jen těsnou většinu ve sněmovně. – Snažil jsem se navázat rozhovor o volbě presidenta, ale J[ína] nereagoval. O Fierlingerovi říkal, že měl velmi nešťastný projev k legionářům. Že se z něj stal tluchuba, který úplně přehlídí skutečnost. Není informován, nevěděl, že Nejedlý⁸⁷ a Kopecký mívají v radiu projevy o zahraniční politice. Má dojem, že poslanci si netroufají zaujmouti stanovisko k nějaké otázce, poněvadž nemají pokyn nebo souhlas svých sekretariátů. Takže je otázka, zda-li boj za přenesení přípravy do N[árodního] s[hromáždění] měl smysl.

16. prosince 1946, pondělí

V sobotu a v neděli [jsem byl] v Brně. V neděli [jsem] přednášel osvětovým pracovníkům. Když [jsem] byl hotov, šel [jsem] se podívat na zemskou konferenci soc[iálně] dem[okratických] zemědělců. Velká účast, dobrá nálada. Tymeš,⁸⁸ na předsednické tribuně, když mě viděl, hned seběhl dolů a zůstal se mnou po celou dobu. Vypravoval, že v parlamentu se tvrdí, že John nechce experty v úst[avním] výboru, poněvadž je žárliv. Domů [jsem] jel se Steinhardtem⁸⁹ a Nicholsem,⁹⁰ kteří tam někde stříleli bažanty. S[teinhart] vypravoval historky ze své diplomatické služby, N[ichols] hlavně mlčel.

V pátek jsem byl dekorován válečným křížem a medailí za statečnost. Na slavnosti – dekoraci – bylo asi 20, polovic in memoriam – přišla také Dr. Horáková. Říkala, že Burian⁹¹ už 3x podal v úst[avním] výboru návrh na povolání expertů, ale John to vždycky zmařil.

31. prosince 1946, úterý

Odpoledne v klubu s Kostiuem.⁹² Souhlasí s mým vyjádřením o osnově o organizaci zemědělců pro Smejkal.⁹³ Tvrdí, že Fierlinger cosi slíbil komunistům a Smejkal ho poslouchá, ačkoliv země-

⁸³ Karol Sidor (1901–1953), slovenský politik a novinář, šéfredaktor časopisu *Slovák* a velitel Hlinkových gard v letech 1938–1939. V rámci HSLS prosazoval orientaci na Polsko, v letech 1939–1945 slovenský velvyslanec ve Vatikánu, po roce 1945 žil v Itálii a Kanadě.

⁸⁴ Míněn nejspíše právník a nakladatelský pracovník Otakar Krouský ml. (1915–1997).

⁸⁵ Míněn nejspíše odborník na ústavní a správní právo Pavel Levit (1902–1971), který po r. 1948 publikoval řadu studií o tzv. lidově demokratickém právu (např. ucelený výklad socialistické ústavy z r. 1960 vypracovaný se Z. Jičínským).

⁸⁶ Míněna dr. Milada Horáková (1900–1950), politička národně socialistické strany, za nacistické okupace vězněná, po válce poslankyně Prozatímního i Ústavodárného národního shromáždění a členka jeho ústavně-právního výboru. V září 1949 zatčena a posléze odsouzena jako hlava údajného „záškodnického spiknutí“ k trestu smrti.

⁸⁷ Zdeněk Nejedlý (1878–1962), historik a komunistický politik, po válce jeden z hlavních kulturně-historických ideologů KSČ, v letech 1945–1946 ministr školství a osvěty, od r. 1946 zastával funkci ministra práce a sociální péče.

⁸⁸ František Tymeš (1895–1968), funkcionář sociálně demokratické strany, za okupace vězněn v koncentračním táboře, v letech 1945–1948 člen představenstva soc. dem. strany a vedení Národního shromáždění.

⁸⁹ Míněn americký diplomat Laurence Steinhardt (1892–1950), v letech 1945–1948 velvyslanec USA v Praze (předtím působil mimo jiné v SSSR). Zemřel r. 1950 při letecké nehodě v Kanadě.

⁹⁰ Míněn patrně britský diplomat Philip B. Nichols, působící za války jako velvyslanec u čs. exilové vlády v Londýně, poté jako velvyslanec v Československu.

⁹¹ Míněn poslanec za národně socialistickou stranu Gustav Burian.

⁹² Míněn patrně František Kostiuik (1889–1969), zemědělský odborník a úředník ministerstva zahraničí, v r. 1950 odsouzen na 15 let vězení, propuštěn v roce 1957.

⁹³ Míněn zemědělský odborník Oldřich Smejkal (1918–1998), původně člen agrární strany, poté sociální demokrat, poslanec a zapisovatel Ústavodárného národního shromáždění.

dělská komise strany je proti tomu. Stěžoval si, že zemědělská komise udělá představenstvu nějaký návrh a pak představenstvo usnese něco docela opačného. O Smejkalovi má špatné mínění.

2. ledna 1947, čtvrtek

S Vaňkem [jsem] domluvil, že okolo 10. bude schůzka redakt[ora] P[ráva] l[idu] se mnou o redaktorském zákoně.

Jínovi [jsem] odevzdal elaborát úst[řední] pr[ávní] komise o ústavě pro presidenta. Slíbil, že mě ohlásí po 8. [lednu] k návštěvě. Řekl: Mnoho lidí, se kterými mluvím, žehrá, že nejsi v Ústavodárném N[árodním] s[hromáždění].

4. ledna 1947, sobota

Odpoledne u Frant[iška] Němce, který odjíždí jako vyslanec do Kanady. Dívá se na vývoj velmi pesimisticky a čeká velkou hospodářskou krizi. Žijeme jako stát i jednotlivci nad poměry. Pokud máme možnost vyvážit, státy nemají možnost nám zaplatit. Bude nespokojenost a z toho politické nesnáze. Východiskem bude utvoření jednotné strany ze soc[iální] dem[okracie], levice nár[odních] soc[ialistů] a pravice komunistů, která zaujme místo Labour party. Ale u nás je nebezpečí v lidech, kteří byli nebo jsou pro nejužší spolupráci s komunisty a oportunisticky se přizpůsobují jakékoli situaci. Komunistická strana v nejkratší době se octne ve velké krizi, křídlo radikální a reální. Dnešní mocenský poměr obou nezná. Nedoceňuje se pomoc UNR[R]A.⁹⁴ V minulém roce 8 miliard, letos není náhrady, vše se musí dovést a zaplatit. Když se vrátil, dva měsíce neměl žádný příjem. Nyní by mu zbývalo jen státi se sekretářem strany, je otázka, zda-li by ho chtěli, a je to málo. Jako vyslanec bude mít možnost pozorovat věci z dálky, psát a nepotřebuje se.

11. ledna 1947, sobota

Ve čtvrtek mně Madar říkal, že Peroutka⁹⁵ chce v Dnešku napsat článek, kritický, o přípravě ústavy. Sestavili jsme společně pro něj informace o dosavadním postupu.

Koukal mně půjčil výtahy z protokolů subkomise ústavního výboru N[árodního] s[hromáždění] – poslední tři schůze. Působí to tristním dojmem. Nevědí, jak do toho, referent nedovede ani formulovat, místo toho, aby prodebatovali hlavní zásady ústavy, debatují o tom, má-li se republika nazývat demokratická a sociální nebo lidově demokratická. To je výsledek asi měsíční práce!

17. ledna 1947, pátek

Ve středu Zelenka referoval v komisi o jednání o ústavě v ústavním výboru. Předložil všechny tři návrhy. Že věc zase je politicky ožehavá, protože ve výboru se nedohodli na znění prvních paragrafů ústavy.

Ve čtvrtek ráno [jsem] telefonoval Madarovi. Ten o tom věděl; předsednictvo nemůže nijak zakročit, protože mají plnou hlavu Ďuriše.⁹⁶ Telefonoval Koukalovi, ten slíbil informovat Laušmana a Fierlingera.

V pátek dopoledne u presidenta k pohovoru o soc[iálně] dem[okratickém] návrhu ústavy. O prezidentově postavení: kompetence přiměřená. Výhodou je, že při silné osobnosti dostatečně široká, bude-li slabá osobnost, přenesou se to vše na jiné. Dosti pružný systém. Nikdy nepředsedá vládě, jen v kritických dobách. R[oku] 1938 vláda sama bez něj nechtěla nic dělati. Souhlasí, aby k ratifikaci mezinár[odních] smluv vždy byl potřebný souhlas N[árodního] s[hromáždění]. Dříve to nebylo mož-

⁹⁴ UNRRA – mezinárodní organizace pro pomoc zemím postiženým druhou světovou válkou, financovaná z velké většiny USA a označovaná komunisty za jejich mocenský nástroj. Československu byla z prostředků UNRRA poskytnuta pomoc ve výši 270 milionů dolarů, tedy asi 13,5 miliardy tehdejších korun.

⁹⁵ Ferdinand Peroutka (1895–1978), novinář a vydavatel časopisu *Přítomnost*, za nacistické okupace vězněn v koncentračním táboře, po válce zasedal v Prozatímním národním shromáždění, šéfredaktor periodik *Svobodné noviny* a *Dnešek*. Po únoru 1948 odešel do exilu.

⁹⁶ Míňena politická krize v souvislosti s jednáním komunistického ministra zemědělství Julia Ďuriše (1904–1986), který organizoval veřejnou diskusi o jím navržených zemědělských zákonech ještě předtím, než tyto zákony projednával parlament a vláda. Zemědělský výbor Ústavodárného národního shromáždění označil jeho jednání za protiústavní a navrhl 8. ledna 1947 Ďurišovo odvolání.

no pro Němce a Maďary – to odpadlo. Volbu presidenta lidem považoval za teoreticky správnější, ale myslí, že je při tom větší riziko, že se dostane v čelo státu nevhodná osoba. O Slovensku: čekal, že komunisté přijdou s návrhem jednostranné autonomie, poněvadž sami o sobě [jsou] velmi centrističtí. Ptal se na soc[iální] dem[okratické] stanovisko k zemskému a krajskému zřízení. Stanovisko soc[iální] dem[okracie] rozhodne. O expertech: že považuje za nutné, aby ihned byli přizváni k pracem na výboru.

President působí unaveným dojmem. Když jsem se loučil, měl jsem dojem, že mu působí obtíž vstáti ze židle.

20. ledna 1947, pondělí⁹⁷

Včera u Maďarů. Byli tam Müllerovi. Zdenka mně vypravovala: Když byl výkonný výbor, který rozhodoval o druhém skrutiniu, šla k Vojtovi Erbanovi a říkala mu, že bych měl být na listině. Vojta odpověděl: Peška tam nemůže být, protože nás nesprávně informoval (nebo protože jeho informace se ukázaly nesprávné). Nejvíce byl prý proti mně Dr. John.

Ptala se mě na Dr. [...] ⁹⁸. Popsal jsem jí obtíže s ním v ústavně právní komisi a jak Vilím se usilovně za něj stavěl. Také jak Melichar nedávno řekl, že ho vyhodí ze sekretariátu, ale že tam pořád je. Řekla na to: To asi Vilímovi zprostředkoval nějaký obchod na Slovensku.

24. ledna 1947, pátek

Ve středu samosprávná komise o zemském či krajském zřízení. 12:4 pro zemské zřízení. V ústavně právní komisi John: obtíže se znalci, protože komunisté proti. Jinak všichni pro to. On sám je považován za odpůrce expertů, ale ve skutečnosti je pro ně. Příští týden se rozhodne. Subkomise společně s komisí představenstva projedná ústavní věci.

Včera porada v N[árodním] s[hromáždění], svolal Klimeš, o nové revui pro politickou vědu. Věsměš pro to, zvolen přípravný výbor. Plichta ⁹⁹ mně říkal, že Procházka řekl Maďarovi, že já nesmím být jako znalec při děláním ústavy.

Dnes Plichta říkal, že David v předsednictvu N[árodního] s[hromáždění] ve věci Ďurišově mluvil zcela nerozhodně. Madar prý řekl, že byl poražen.

25. ledna 1947, sobota

Madar telefonoval, že s komunisty je už srovnána záležitost expertů. Prý u něj seděli asi do půl 12. v noci, řekl, zda-li chtějí mít novou porážku jako u Ďuriše. Předloží to Gottwaldovi. O Johnovi: komunisté prohlédli jeho povrchnost. Madar řekl, abych si naň dal pozor, že je člověk dvojitý tvář. Ptal jsem [se], kdo za ním stojí. Řekl jsem, že především Fierlinger, také Vilím ho forsíroval. Slíbil, že si u sebe schová všechny protokoly úst[avního] výboru, aby je mně pak mohl dát. Archiv Státní rady bude teď přístupný studiu.

31. ledna 1947, pátek

Obědval [jsem] u Laušmana. Upozornil jsem ho na otázku dílčích zkoušek a žádal, aby vláda nezaujímalá stanovisko bez slyšení druhé strany.

O ústavě. Vypravoval jsem o stavu práce a o obtížích. Závěr: strana musí se snažit o urychlení práce a přibrání expertů. Napíšu kritický interview pro Svět práce – nechtěl jsem, třikrát mě o to žádal, ještě v autu na zpáteční cestě.

Vláda: myslí, že vláda bez komunistů dnes nemožná. Ale je možno, že bude demise a jmenována vláda nová, s výměnou osob. Komunisté se chtějí zbavit Nejedlého, ale držet Ďuriše a zatím Kopec-

⁹⁷) Tento den chybně uveden jako 18. leden.

⁹⁸) Nečitelné jméno.

⁹⁹) Dalibor Plichta (1920), politolog, publicista a básník, v letech 1946–1948 tajemník ústavně-právního výboru Ústavodárného národního shromáždění, v letech 1950–1968 pracoval jako redaktor. V 70. a 80. letech perzekvován.

kého. Gottw[ald] o K.:¹⁰⁰ ještě ho potřebujeme. Je možno, že nár[odní] soc[ialisté] by šli do oposice, lidovci a demokraté nikdy. Také my bychom mohli jít do oposice, kdyby byla vůči oposici naprostá loyality. My bychom dovedli dělati státotvornou oposici. Úřednická vláda nebo nové volby nepravděpodobné.

5. února 1947, středa

Porada v posl[aneckém] klubu. Hladký,¹⁰¹ John, Bernard, Koukal, Hrabánek a já. Konstatování: Strana má zájem na brzkém vyřízení ústavy, protože občanstvo chce uklidnění a právní bezpečnost. Stejně asi lidovci a nár[odní] soc[ialisté]. Komunisté chtějí ústavu, ale rádi by ji oddálili. Demokraté myslí, že dejme tomu za pět let bude pro ně nejvýhodnější situace (John tvrdí, že to zní zcela pozitivně), ale dají si říci. Experti mohou usnadnit vytvoření ústavy. Podařilo se přimět komunisty k tomu, aby přijali experty. Ale nechtějí připustit, aby se ústava projednávala po etapách s experty. Aspoň jim bude ústava dodávána po částech a oni písemně se vyjádří. Až bude celek hotov z první vody, bude se projednávat spolu s experty ústně definitivní formulace. Koukal i já jsme říkali, že to není příliš výhodný kompromis. Ale John a Bernard se bojí přehlasovati komunisty, aby nezařadili pasivní resistenci nebo neabstinovali. Ukazovali jsme jim, že komunisté se nevzdají pro tuto formální věc vlivu na ústavu vůbec. John má také námitky technické, že by to zabralo příliš času a že není možno paralelně jednat s experty a vedle toho projednávat další partie ústavy. – Je pravděpodobno, že bude expertů příliš mnoho. Komunisté, nár[odní] soc[ialisté] a demokraté by chtěli počet expertů podle poměrného zastoupení. Naproti tomu John chce za každou stranu jednoho a několik osob z revolučního N[árodního] s[hromáždění] – V posl[aneckém] klubu byla dopoledne porada s komunisty, kteří žádají na soc[iálních] dem[okratech] pomoc při prosazování hospodářských klausulí v ústavě.

8. března 1947, sobota

V úterý 4. byla nám do ústavně právní komise doručena osnova zákona o politických stranách – ihned vyjádřiti. Improvisoval jsem vyjádření, po schůzi hned nadiktoval. Dal [jsem] zprávu o osnově do Nár[odního] Osvobození. Ve středu porada v posla[neckém] klubu: Bernard, Tymeš, Půlpán, Hrabánek. Přijali mé úterní vyjádření. Bernard také proti klausuli v referátu o ústavě. Ve čtvrtek [měl] Meissner přednášku „Politické strany v nové ústavě“, dosti ostře proti chystané osnově. Zpráva ve Svobod[ných] Novinách¹⁰² odpovídá průběhu. Napsal jsem článek do N[árodního] o[svobození] ostře proti osnově. Zároveň [jsem] doplnil vyjádření pro stranu a připojil vlastní osnovu.

Dnes jsem byl v Plzni na manifestaci pro plzeňskou universitu. Naši studenti mě chtěli jako právníka. Vilím vzkázal, abych také za výkonný výbor. Mluvil jsem pro decentralizaci školství a pro malou universitu. Byl tam V[o]ta Beneš, jeli [jsme] spolu domů. Smlouvali [jsme] akce na Plzeňsku. Říkal, že bylo dobře, že jsem tam byl a dobře mluvil. Slíbil, že mě vezme s sebou na politické projevy. Stěžuje si, že není zdrav – stížen gangrénou.

U nás se skoro 14 dní netopilo. Pracuji v ministerstvu zahraničí na expertise o federalizaci Německa.

15. dubna 1947, úterý

Včera porada přípr[avného] výboru Kulturní jednoty, také o chystaném tiskovém zákoně. Kozák¹⁰³ zahájil, že by byl možný plán: nakladatelství by měla odpovědného lektora. Nakladatelé sdružení ve veřejnoprávním svazu. Svazu by byli odpovědni lektori i jednotliví nakladatelé za to, co vy-

¹⁰⁰ Patrně míněn Václav Kopecký (viz pozn. č. 24).

¹⁰¹ Míněn Jaroslav Hladký (1893–1981), funkcionář sociální demokracie, za války činný v odboji, od r. 1941 vězněn. Po válce představitel levice v sociální demokracii a předseda jejího poslaneckého klubu, podílel se na sloučení strany s KSČ.

¹⁰² *Svobodné noviny* – periodikum vycházející od r. 1945 pod vedením Ferdinanda Peroutky a navazující na prvorepublikové *Lidové noviny*. *Svobodné noviny* vystupovaly proti pokusům komunistů o ovládnutí politického prostoru a vedly též polemiky s *Rudým právem*.

¹⁰³ Míněn filosof a protestantský teolog Jan Blahoslav Kozák (1888–1974), politicky činný v národně socialistické straně, v letech 1947–1948 děkan Filozofické fakulty UK. V r. 1947 publikoval program Kulturní jednoty.

dávají. Nad nimi vydavatelská rada, rozhodující sporné případy, a jí odpověden Svaz. Ministerstvo by jen zakročovalo k vytváření vydavatelské rady. Řekl jsem, že souhlasím vcelku, předpokládá se, že by Svaz i Rada měly jen působnost represivní, ne preventivní. Zejména Dr. Novák (min[isterstvo] inf[ormací]), aby rukopisy před vytištěním byly schvalovány, aby zásadně nakladatelé museli předkládati nakladatelský plán a vydav[atelská] rada by si mohla vyžádati předem rukopisy, které by chtěla přečísti. Řekl jsem, že s plánem by bylo možno souhlasit jen, pokud jde o překlady a dětskou literaturu. Ale že třeba trvati, aby autoři mohli vydávati sami své věci a aby nakladatelé předem nebyli nuceni cokoliv dávati schvalovati. Ostatní komunisté proti mně (Hoffmeister,¹⁰⁴ Drda,¹⁰⁵ Řezáč¹⁰⁶). Novák nevěděl, čím je, hlavně mu záleželo na kompromisu. Peroutka začal mluvit o vedlejších věcech (povolování počtu výtisků) a pak odešel. Kovárna¹⁰⁷ to neměl jasné.

29. srpna 1947, pátek

Meissner nespokojen se stranou a zejm[éna] s Právem lidu. Vaněk odmítl otisknouti Plichtův článek s jeho projevem v M[ariánských] L[ázních], který byl potom v Cíli. Na slavnosti P[ráva] l[idu] na výstavišti Fierlinger se mermomocí domáhal, aby mohl mluvit, ale slavnostní výbor mu to nedovolil. Je silný odpor proti jeho předsednictví strany, bylo to nabídnuto Laušmanovi, ale ten odmítl. Tak asi zůstane Fierlinger.

Zelenka v Mar[iánských] L[ázních] říkal, že bych měl pomýšlet na plzeňský volební kraj. Slíbil, že pohovoří s Cíglarem a tajemníkem Palátem.

Na zpáteční cestě zastavil [jsem] se v Plzni u Dr. Černého. Informoval [jsem] ho o výzvě Benešově, abych převzal jeho mandát, a žádal o posouzení situace. Černý říkal, že nedávno hovořili o budoucí úpravě kandidátky. Že by moje kandidatura byla možná, že ohledá situaci a mně podá zprávu. Hodlají kandidovati asi Cíglera, který prý má velmi dobrý hospodářský přehled, chtěli by jednoho zemědělce. O Hatinovi:¹⁰⁸ je to dobrý kuli.

30. září 1947, úterý

12. září vyšlo prohlášení o spolupráci soc[iálních] dem[okratů] a komunistů.¹⁰⁹ Druhý den jsem byl v Nár[odním] shromáždění. Všichni poslanci, se kterými jsem mluvil – Bernard a Lindauer – silně deprimováni. Jsou to bezprostřední Fierlingerovi lidé!

Ve čtvrtek 25. [září] byla schůzka starších soudruhů a některých jiných. Svolával Dunder, předsedal Modráček. Remeš velmi silně proti Fierlingerově politice. Také řekl, že to je nejhorší vláda, kterou jsme kdy měli, protože je lehkomyšlná, zejm[éna] v hospodářských věcech. Přijat dosti dlouhý projev, žádající odstoupení Fierlingera. Má být dán představenstvu a výtah uveřejněn.

V sobotu bylo představenstvo sdružení soc[iálně] dem[okratických] právníků. Některé věci sjezdové a organizační. Přijeli také z Brna a Plzně, dobrá nálada.

¹⁰⁴ Mínen Adolf Hoffmeister (1902–1973), výtvarník a kulturní publicista, po válce působil jako přednosta odboru na ministerstvu zahraničí, v letech 1948–1951 čs. velvyslanec ve Francii.

¹⁰⁵ Jan Drda (1915–1970), komunistický spisovatel a novinář (v r. 1947 redaktor deníku *Práce*), v letech 1949–1956 předseda Svazu spisovatelů.

¹⁰⁶ Václav Řezáč (1901–1956), vlastním jménem Václav Voňavka, spisovatel a novinář, po únoru 1948 jeden z hlavních představitelů socialistického realismu v próze.

¹⁰⁷ Mínen František Kovárna (1905–1952), estetik a publicista, v letech 1945–1948 profesor na UK v Praze. Po odchodu do exilu byl odsouzen komunistickou justicí v nepřítomnosti k trestu smrti za údajnou spoluúčasť na vraždě komunisty Augustina Schramma.

¹⁰⁸ Mínen František Hatina (1892–1971), politik a novinář, přední funkcionář sociální demokracie na Plzeňsku, vystupoval proti sloučení s KSČ. V r. 1954 zatčen a odsouzen na 8 let vězení, propuštěn 1959.

¹⁰⁹ Dohoda mezi Čs. stranou sociálně demokratickou a KSČ o společném postupu v otázce milionářské daně a úpravy platů státních zaměstnanců, kterou 12. září 1947 za sociální demokracii podepsali Zdeněk Fierlinger, Blažej Vilím a František Tymeš. Dohoda vyvolala v soc. dem. velkou kritiku vedení ze strany nižších funkcionářů.

Včera zahraniční komise. Hodně se mluvilo o situaci ve straně. Zdá se, že se uvažuje o těchto kandidátech předsednictví: Jeřábek,¹¹⁰ Laušman, Majer,¹¹¹ Vilím, Tymeš. Dundr také jmenoval jednou V[ojtu] Beneše a Dérera.¹¹²

Včera [jsem byl] u Sychravy¹¹³ poradit se o útoku Rudého Práva¹¹⁴ na mě. Řekl jsem, že necítím potřebu na to reagovat, že je to pavlačová polemika. Nenaléhal, ale řekl, že sám se k tomu příležitostně vrátí. Žádal mě, abych sestavil otázky pro interview s Procházkou. Procházka k němu přišel na nějaké recepci a stěžoval si na kritiky N[árodního] o[svobození]. Sychrava mu řekl, že se opírá o své staré spolupracovníky, ale že je ochoten otisknout jeho názory. Myslí, že se nemá nechat Procházkovi psát, jak a o čem chce, ale přinutit odpovědět na přesné otázky.

20. března 1948, sobota

Okolo 15. února jsme chystali svolání, k němuž dal iniciativu Vojta Beneš. Styloval ho Jiří Zhor,¹¹⁵ ale já jsem hodně do toho zasáhl, aby dostalo řádnou politickou linii. To se podařilo.

V těch dnech se chystala těžká politická krize. Čekalo se, že vypukne po 1. březnu. Proto svolání bylo uveřejněno již 29. II.

V pátek náhle podali nár[odně] soc[ialističtí] ministři a po nich ostatní demisi. Večer jsem potkal dr. Madara.¹¹⁶ Ptal jsem se, jaká je situace. Řekl: „To nic není, právě mně telefonovali z prezidentovy kanceláře, že prezident demisi nepřijme.“ Odpověděl jsem: „A co, postaví-li si Got[t]w[ald] hlavu? Je to hra s ohněm.“

Výkonný výbor strany, který měl být 1. III., byl narychlo svolán už na 23. února – pondělí. V sobotu jsem se podíval na Staroměstské nám[ěstí]. Řeči komunistů byly velmi vehementní, ale dav byl celkem lhostejný, až na skupinu okolo balkonu Kinského paláce, odkud se mluvilo.¹¹⁷

Výkonný výbor: Nejprve byli vyloučeni: Koušová-Petránková,¹¹⁸ dr. Němec¹¹⁹ a ještě jeden funkcionář ze sev[erních] Čech. Oposice se snažila jen věc odsunouti, v meritě nebylo rozporů. Koušovou obhajoval posl[anec] Bláha¹²⁰ slovy: „To je případ pro lékaře, ne pro výkonný výbor.“

Pak zpráva Vilímova, Laušmanova a Tymešova o politické situaci a o jednáních o novou vládu. Zdůrazňovali, že [jsou] stále ve styku s prezidentem. Laušman byl rezervovaný a zdál se dosti bezradný. Tymeš byl defaitista. Říkal, že Gottw[ald] kategoricky prohlásil, že trvá na tom, že nebude

¹¹⁰ Mířen Josef Jeřábek (1901–1976), právník a sociálně demokratický politik, za okupace vězněn. Po válce člen vedení soc. dem. strany a stoupenec politiky Václava Majera. V roce 1949 zatčen a o rok později odsouzen na 18 let vězení, propuštěn v roce 1962.

¹¹¹ Václav Majer (1904–1972), vysoký funkcionář sociálně demokratické strany, za okupace v domácím i zahraničním odboji, v letech 1944–1945 ministr exilové vlády, poté ministr výživy ve vládách Zdeňka Fierlingera a Klementa Gottwalda. Hlavní představitel tzv. pravicového křídla v sociální demokracii, odpůrce Zdeňka Fierlingera.

¹¹² Na sjezdu sociálně demokratické strany v Brně (14.–16. listopadu 1947) kandidovali na předsedu strany Zdeněk Fierlinger a Bohumil Laušman, který s 283 hlasy zvítězil. Zdeněk Fierlinger obdržel pouze 182 hlasů.

¹¹³ Lev Sychrava (1887–1958), novinář a politik, za 1. světové války hlavní představitel zahraničního odboje a blízký spolupracovník T. G. Masaryka, za první republiky přední činitel Čs. obce legionářské a šéfredaktor časopisu *Národní osvobození*, za nacistické okupace vězněn v koncentračním táboře. Po únoru 1948 emigroval do Velké Británie, odkud se těsně před smrtí vrátil do Československa.

¹¹⁴ Jedná se o nepodepsaný článek *Kdo zdržuje ústavu?*, který vyšel v *Rudém právu* 28. 9. 1947 a ostře napadal Zdeňka Pešku nejen po profesní, ale i osobní stránce (obviňoval jej z *neukojené ješitnosti*).

¹¹⁵ Jiří Zhor (1903–1979), vlastním jménem Karel Pošva, básník a novinář, v letech 1946–1948 přednosta kabinetu ministra školství, po únoru 1948 perzekvován.

¹¹⁶ Josef Madar záhy po únoru 1948 emigroval a angažoval se v exilové sociální demokracii (v r. 1949 byl zvolen členem jejího ústředního výkonného výboru).

¹¹⁷ Mířena komunistická demonstrace na Staroměstském náměstí 21. 2. 1948.

¹¹⁸ Mířena Vlasta Koušová-Petránková (1905–1971), místopředsedkyně organizace sociální demokracie v Praze a předsedkyně sociálně demokratických žen, která vystupovala v únoru 1948 pro KSČ. Hovořila mimo jiné na komunistické demonstraci na Staroměstském náměstí 21. 2. 1948.

¹¹⁹ Mířen JUDr. Jan Němec, příslušník levicové frakce v sociální demokracii, později byl poslancem parlamentu za KSČ.

¹²⁰ Mířen František Bláha (1896–1979), lékař, publicista a politik, v letech 1939–1945 vězněn v Dachau. Po válce člen předsednictva sociální demokracie a poslanec, v roce 1948 se podílel na sloučení soc. dem. s KSČ. V letech 1949–1954 náhradník ÚV KSČ, po r. 1968 perzekvován, signatář Charty 77.

jednat s odstouplými ministry ani s výkonnými výbory těch stran. Zřejmě Tymeš neměl naději, že se něco podaří, že zbývá jen přistoupiti na Gottwaldovy podmínky. Majer že v představenstvu navrhl, aby také sociálně demokratictí ministři podali demisi, aby tak bylo vynuceno provést úplnou reorganizaci vlády a aby komunisté byli postaveni do menšiny. Představenstvo nepřijalo a předkládá to výkonnému výboru. John velmi vehementně, že musíme vytvořit jednotný socialistický blok s komunisty. Fierlinger se k němu připojil. Až do 7 hod. večer – s malou přestávkou v poledne a bez oběda – se jednalo o tom. Nálada byla hodně stísněná. Mezi jednáním došla zpráva, že sekretariát národních socialistů obsazen. Mysleli jsme, že počátek státního převratu. Oddychli jsme si, když zpráva, že byl zase uvolněn. Mnozí obrátili a zuřivě pro komunisty – Pacák.¹²¹ Já jsem se postavil rozhodně proti Johnovi: ve vládě s komunisty nebudeme mít žádný vliv. Už dnes snahy o diktaturu, jak teprve potom? Mnozí mluvili velmi statečně. Na konec návrh Johnův: bezpodmienečně přijati podmínky Gottwaldovy a okamžitě vstoupiti do akčního výboru, který na ten večer svolal Zápotocký. Naproti tomu návrh Jeřábkův: Vyslati na schůzku svolanou Zápotockým jen pozorovatele a setrvati na stanovisku: vláda Národní fronty. Při hlasování Jeřábek 35, John 28. Vyslání Jeřábek a dva další – ani John ani Fierlinger.

V úterý se sešel Laušman s Gottwaldem a vyměnili si názory. V pondělí byl Laušman a Tymeš u presidenta. V úterý ve 4 hod. byl obsazen ústřední sekretariát sociálně demokratické. Dr. Němec přijel z Hradce Králové a v čele asi 100 chlapíků tam vtrhl.¹²² Stejně Koušová obsadila krajský sekretariát. Vojska Beneš, který byl právě u Laušmana, vypravoval, že tam byly rvačky a několik poslanců bylo zřekováno. Sekretariát byl obstoupen policií, která nedovolila nikomu přístup.

V noci z úterka na středu přišlo další obsazení, kde byl sekretariát úplně převzat Němcem.

Ve středu byl uspořádán na Václavském náměstí tábor lidu. Všechny úřady obce ve 2 hod. odpoledne skončily práci, zaměstnanci byli komandováni na tábor. Karel musil také jít, ale cestou se mu podařilo utéci. Šel jsem se tam podívat. Náměstí bylo plné, ale lidé hubovali, že je pořád někam tahají. Na Příkopec před sekretariátem jsem potkal Tymeše a Hladkého. Sekretariát byl ještě obsazen a hlídán policií. Tymeš říkal, že Laušman jednal s Gottwaldem o uvolnění sekretariátu, což bylo slíbeno. Ale je to prý úplná kapitulace. Resignace ministrů už byla přijata a prezident přijal také novou listinu ministrů. Byl (Tymeš) velmi skleslý, skoro plakal.¹²³

Na táboru lidu mluvil nejprve Kopecký asi tak, že je divné, že prezident se dosud nerozhodl resignaci přijmouti. Že bude nutno, aby lid si vynutil přijetí resignace stávkou. Teprve později přijel Gottwald a ohlásil novou vládu. Masy lidí byly neustále celkem klidné. Potlesk a skandované volání asi předem připraveno, omezeno na skupinu u řečnické tribuny.

Redaktor Cháb říkal, že armády nebylo možno užítí proti SNB v případě generální stávky, protože by byla asi selhala.

V. B.¹²⁴ říkal, že u presidenta byl gen. Svoboda¹²⁵ a Boček¹²⁶ a ujišťovali ho svou podporou. Ale prezident říkal, že nelze nic dělati, aby šli a byli dobrými vojáky.

¹²¹ Mínen Václav Patzak (1891–1954), sociálně demokratický politik a publicista, aktivista Dělnické akademie, za války činný v zahraničním odboji, v letech 1945–1948 působil jako sekční šéf na ministerstvu informací. V únoru 1948 vystupoval pro KSČ, za což byl exilovou sociální demokracií prohlášen za zrádce a vyloučen ze strany. V r. 1949 zatčen, zemřel ve vězení.

¹²² Obsazení ústředního sekretariátu sociální demokracie 24. 2. bylo organizováno komunisty (Rudolf Slánský, Osvald Závodský) – vedl je sice sociálně demokratický funkcionář Jan Němec, ale zmiňovaných 100 chlapíků tvořili povětšinou prokomunističtí studenti a milicionáři z Prahy. Odpor proti této akci se neúspěšně pokoušel organizovat Václav Majer. Blíže viz KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno, Doplněk 1997, s. 474–481.

¹²³ František Tymeš se posléze podílel na sloučení sociální demokracie s KSČ a v letech 1948–1949 byl členem ÚV KSČ.

¹²⁴ Patrně mínen Vratislav Bušek (viz pozn. č. 11).

¹²⁵ Ludvík Svoboda (1895–1979), generál a politik, za války velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR, v letech 1945–1950 ministr obrany a v letech 1968–1975 prezident republiky.

¹²⁶ Bohumil Boček (1894–1952), vysoký armádní důstojník, za 1. světové války v čs. legiích, za nacistické okupace činný v domácím a zahraničním odboji, v letech 1945–1948 náčelník generálního štábu armády, v r. 1951 zatčen a krátce nato zemřel ve vězení.

M[ilada] H[oráková] říkala, že důvod[em] resignace nár[odních] soc[ialistů] bylo vyvolati co nejdříve volby. V sobotu úmyslně nic nepodnikli, aby nedráždili komunisty (masová demonstrace proti dopolední demonstraci komunistů), a rozjeli se na venkov.

Šlechta¹²⁷ byl odpovězen za hospodářskou politiku nár[odně] soc[ialistické] strany, neboť byl předsedou národohosp[odářského] sboru strany. Komunisté ho navrhovali Zenklovi za ministra financí (r. 1946), ale Zenkl odpověděl, že není poslancem. Na to komunisté, že by jim to v tom případě nevadilo. Od té doby byla vůči němu ve straně nedůvěra, ukázalo se pak, že byl přímo exponentem komunistů ve straně.

Gottw[ald] nabízel ministerské křeslo i G[ustavu] Buriánovi (z Tábora) a jiným, ale ti odmítli.

25. března 1948, čtvrtek

Včera [jsem] hovořil s americkým žurnalistou A. Je názoru, že nešlo o sovětskou intervenci. Revoluční a dobře organisovaná menšina využila pasivity a klidu většiny, aby prosadila své. SSSR nebo Kominforma¹²⁸ se účastnily nanejvýše radou, ne nátlakem.

3. dubna 1948, sobota

Když byli soc[ialně] dem[okratičtí] poslanci vylučováni ze strany, byli posláni do sekretariátu a vyzváni, aby se vzdali mandátu. Na dotaz, proč jsou vylučováni, když vždycky postupovali ve shodě se stranou, Lindauer odpověděl, že komunisté si přejí, aby byli vyloučení. Na dotaz, proč Laušman¹²⁹ se vzdává předsednictví strany, když je beztak už svolán sjezd strany, bylo odpověděno, že komunisté si to přejí.

V úterý vypravoval Půlpán, že byl pozván do nové ústavně právní komise. Předsedou je John, členy Kaňa, Půlpán, Šimák, nikdo více. Taková komise nemůže ani zdánlivě nic vykonati. Tajemníkem je Vichta.

9. dubna 1948, pátek

Když president podepsal jmenování nové vlády a odjel do S[ezimova] Ústí, ihned se ustavil akční výbor v jeho kanceláři. Ten odstranil všechny jeho osobní tajemníky, i ty, kteří jimi dříve byli. Tak t. zv. osobní sekretariát presidentův zcela zanikl.

Kritickou dobou byla noc z úterka na středu¹³⁰ mezi 22.50 a 4.30 ráno. President byl úplně osamocen. Mnozí z jeho nejbližšího okolí se počali obracet po větru. President podepsal, poněvadž chtěl zabránit masakru, ke kterému by jinak došlo. Ani s pomocí armády by nebyl ovládl situaci. Na můj přímý dotaz, byl-li nátlak ze zahraničí, informátor odpověděl, že to byla jen obava z vnitropolitické situace.

¹²⁷⁾ Mínen Emanuel Šlechta (1895–1960), národohospodář a politik národně socialistické strany, za okupace vězněn v koncentračním táboře, po válce člen vedení národně socialistické strany a zároveň jeden z hlavních sympatizantů KSČ v této straně. V únoru 1948 vstoupil do ústředního akčního výboru Národní fronty a do „obrozené“ vlády Klementa Gottwalda, zasedal i v dalších komunistických vládách. V r. 1960 spáchal sebevraždu.

¹²⁸⁾ Mínen Informbyro (Informační byro komunistických a dělnických stran) – koordinační orgán komunistických stran ve východní Evropě, založený v září 1947 ve Szklarske Porębě v Polsku. Informbyro bylo považováno za nástroj prosazování sovětského vlivu.

¹²⁹⁾ Bohumil Laušman přijal 25. února 1948 křeslo místopředsedy ve vládě Klementa Gottwalda. V březnu odstoupil z funkce předsedy strany, po jejímž sloučení s komunisty mu nebylo nabídnuto členství v KSČ, v červenci 1948 byl odvolán z ministerské funkce. Na přelomu let 1949–1950 odešel do exilu, odkud byl v roce 1953 Státní bezpečností unesen do Československa a zde odsouzen k 17 letům vězení. Zemřel za záhadných a dosud nevyjasněných okolností v komunistickém vězení 9. 5. 1963.

¹³⁰⁾ Mínen noc z 24. na 25. února 1948.